

SULAT ALANG SA TAGA ROMA

Agig tubag sa labing lawom nga pangandoy gisangyaw ni Jesus ang Maayong Balita sa nasod sa mga Judio. Ang pagsangyaw sa gingharian sa Diyos dili taman lang sa kaluwasan sa kalag. Mianhi si Jesus isip Manluluwas sa mga Judio. (Ang mensahe hinuon niya dili alang ra sa maong katawhan kondili, sa tanang kanasoran).

Busa, kinahanglan nga ang Ebanghelyo nga gisangyaw sa mga Judio mahimo sab nga “maayong balita” sa mga Griyego ubos sa Romanong kagamhanan. Bisag nagpuyo sila sa lig-on ug madaugdaogong mga gambalay, wala sa ilang hunahuna ang pag-usab ini busa, ang ilang panglantaw layo ug himulag ra sa pangandoy sa mga Judio alang sa kalingkawasan. Nangandoy silag lahi nga kausaban sa tawo. Hangtod adtong panahona, nakagamot gihapon sa ilang hunahuna nga ang tawo walay mahimo sa pag-usab sa badlis sa kapalaran; alang nila ang kadaotan ug kamatayon balaod sa kinabuhi nga dili mabuntog; walay nakapasabot nila sa panagbangi sa atong kailadman. Hinuona, kinahanglang ipatin-aw nga si Cristo nagdalag kinabuhi.

Ining sulata alang sa katilingban sa Roma, ang ulohan sa Imperyo, gipadayag ni Pablo ang tibuk plano sa kaluwasan isip tubag sa kahingawa sa katilingban sa mga Griyego, sa walay paghikalimot sa daghang Judio nga sakop sa maong katilingban.

Miingon siya nga ang kaluwasan tibuk kalingkawasan sa tawo ug nga maluwas ta kon maamgohan nato ang gugma sa Diyos pinaagi sa kamatayon ug pagkabanhaw ni Jesus.

Ang pagkabahinbahin ug pakigbisog sa kailadman sa mga tawo mga ilhanan anang lawom ug malukpanong kadaotan nga gitawag ni Pablo og “sala”. Ang tawo buot mohawas sa iyang kasakitan, apan wala siyay lyabe sa pagsabot sa kaugalingong gibuhat aron pag-ambit sa kinabuhi sa Diyos. Samtang dili ni makab-ot, mag-antos siya sa sangpotanan sa natago o dayag nga pagsukol sa Diyos.

Hinuon, bisag asang nasora may daghan nga naningkamot pagpuyog tarong nga kinabuhi. Gawas pa, daghang Judio misubay sa dalan sa hustisya nga gilatid kanila sa Biblia. Apan si Pablo namulong nga ang katarong nagsukad sa Diyos, dili sa tawo. Kon isipon na sa tawo nga kining tanan nakab-ot gumikan ra niya, iyang gitakpan ang pultahan sa bugtong gahom nga makapalingkawas: ang maluluy-ong gugma sa Diyos.

Unsaon man nato pagsulod sa kalibotan sa gugma sa Diyos? Ang Diyos nagdapit ug nagtudlo nato sa gugma. Mianhi si Jesus aron pagluwas nato, ug gilansang ta siya sa krus; niini napadayag ang Diyos sa dili matukib niyang gugma ug pasaylo.

Ang motutok ni Cristo ug motoo ining timaan sa diyosnong gugma, makaangkon sa matuod nga kagawasan, ug (nangusog si Pablo pag-ingon) tungod ini, gihimo ta sa Diyos nga iyang mga anak sa pagbubo sa iyang Espiritu dinhi nato. Ang magtotoo nakalingkawas sa iyang gapos ug kahuyang, kay nakakat-on man siya sa paghigugma.

Wala maghan-ay si Pablo og programa alang sa katilingbanong kausaban, apan sa kataposang mga pahina sa sulat, gipakita niyang unsaon sa katilingban pag-angkon sa panaghiusa ug pag-inigsoonay, pinaagi sa usag usa ka paninguha sa pagsinabtanay – nga ang matag usa maningkamot paghimo sa unang lakang.

1 ¹ Gikan ni Pablo, sulugoon ni JesuCristo, nga gitawag sa pagka-apostol ug gilain alang sa Maayong Balita. ² Kining mga saana iyang gitug-an pinaagi sa iyang mga propeta diha sa Santos nga Kasulatan ³ mahitungod sa nagpakatawon niyang Anak nga kaliwat ni David. ⁴ Giila siya nga Anak sa Diyos nga gigamhan sa Espiritu Santo sa iyang pagkabanhaw sa minatay. ⁵ Pinaagi ni JesuCristo, atong Ginoo, ug tungod ug alang sa iyang ngalan napili ta. Gipadala ta ngadto sa tanang kanasoran aron dawaton nila ang pagtoo. ⁶ Kamong tanan, mga minahal sa Diyos sa Roma, pinili sab ni Cristo ug tinawag sa pagkabalaan. ⁷ Hinaot nga ang Diyos Amahan, ug ang Ginoong JesuCristo motuga niyog grasya ug kalinaw.

Pangandoy sa pagduaw

⁸ Una sa tanan, nagpasalamat ko sa akong Diyos pinaagi ni JesuCristo tungod niyong tanan: ang inyong pagtoo giila sa tibuok kalibotan. ⁹ Ang Diyos nga akong gialagaran pinaagi sa pagwali sa Maayong Balita sa iyang Anak, saksi nga naghandom ko ninyo sa akong pag-ampo sa tanang pana-

hon. ¹⁰ Sa kanunay nag-ampo ko nga kon buot siya, tugtan ko niya sa pagduaw ninyo. ¹¹ Naghigwaos ko sa pagpakigkita ninyo ug pagpaambit sa pag-espirtuhanong panalangin aron paglig-on ninyo. ¹² Sa ingon, magdasigay ta sa pag-ambitay sa pagtoo nga atong tanan.

¹³ Kinahanglang mahibawo mo, mga igsoon, nga sa makadaghan naglaraw ko sa pag-anha ninyo. Apan hangtod karon napugngan ko. ¹⁴ Ang akong tuyo mao ang pag-anig mga bunga gikan ninyo. Kini pod ang gihimo nako sa ubang nasod. MaGriyego o langyaw, edukado o ignorant, akong giisip nga may katungdanan ko sa tanan. ¹⁵ Mao nga dako ang akong tinguha pagpalambo sa Ebanghelyo diha sab ninyo, mga Romano.

¹⁶ Wala ko maulaw ining Maayong Balita, ang gahom sa Diyos nga nagluwas sa nagtoo, una sa mga Judio unya, sa mga Griyego. ¹⁷ Kining Maayong Balita nagpakita giunsa sa Diyos pagtarong sa mga tawo pinaagi sa pagtoo alang sa kinabuhi sa pagtoo sumala sa giingon sa Kasulatan: *Ang tarong magpuyo sa pagtoo.*

• **1.1 ...gitawag...** Niining mga tudlinga, makatulo sublia ni Pablo paghisgot ang Ebanghelyo. Sa iyang panahon, ang Ebanghelyo nga nagpasabot og Maayong Balita, nagkahulogag kadaogan. Gipaila ni Pablo ang iyang kaulanginon isip magsasangyaw sa malingkawanong mensahe alang sa tanang katawhan.

Unsa man ang Ebanghelyo ni Pablo? Gilakbitan ni sa mosunod nga mga linya: Ang anak sa Diyos mianhi sa kalibotan ug human sa pagduyog-ambit niya sa tawhanong pag-ingsoonay, mibalik siya sa Diyos sa iyang pagkabanhaw.

...*Anak sa Diyos...*(b. 4). Ang mga pulong ni Pablo mahubad nga *mao o giisip nga Anak sa Diyos*. Wala ni magpasabot nga si Jesus dili Anak sa Diyos sa wala pa siya mabanhaw, apan nga Anak siya sa Diyos sa mapaubanong ug sa tawhanong kahimtang. Sa iyang pagkabanhaw, ang Espiritu sa Diyos nga mao ang nagpaambit sa iyang Gahom, nakatuhop sa tawhanon niyang kinaiya sa ingon, nga si bisag kinsa makaila niya nga Anak sa Diyos.

Kasagaran gitagana ni Pablo ang pulong “Diyos” alang ra sa Diyos nga Amahan, ang tuboran sa pagkaDiyos kang kinsa ang diyosnong kapasiugdahan nagsukad. Ang Amahan

nagpaambit sa Anak sa iyang kinabuhi. Sa samang higayon gipalanog sa Anak balik sa Amahan kining kinabuhia sa ingon, gilalang nilang duha ang Espiritu Santo. Ang tibuok panawagan sa pagkakristyano nagsukad ining kinabuhia sa Diyos, mao nga kanunayng gihisgotan ni Pablo ang mga ngalan sa tulo ka Personas sa Diyos.

Pinaagi ni JesuCristo...(b. 5) Ang 12 ka apostol gipili ni Jesus ug gilig-on pinaagi sa Espiritu Santo, atol sa Pentekostes. Niining bahina nagpaninudom nato si Pablo nga sa Damasco gitudlo siya ni Jesus nga apostol atol sa talagsaong kasinatian ni Jesus.

...*magdasigay...*(b. 12) Ang apostol, ingon man ang magtotoo, kinahanglang mag-inambitay sa kahingawa, paglaom, ug sa gisalohang pagtoo. Ang Simbahan panag-uban. Aron molambo ang Kristohanong kinabuhi, gikinahanglan ang makanunayong panagtagbo alang sa dugang pag-ilhanay ug panagsuod.

• **16. Wala ko maulaw...** Si Pablo nagsangyaw sa usa ka Manluluwas, Judio ug panday nga gilansang sa krus. Kanunay siyang gikatawan sa paghisgot niya ining gipatay ug nabanhaw aron paghukom sa katawhan.

Ang kasuko sa Diyos batok sa katawhan

• ¹⁸ Ang Diyos andam pagsilot sa kadaotan ug sa bisag unsa nga dili tarong adtong mipahilom sa kama-tuoran sa ilang pamaagi. ¹⁹ Kay ang mahimong mahibaw-an bahin sa Diyos tawo alang nila: ang Diyos mismo nag-klaro ini. ²⁰ Bisag dili ta siya makita, labing menos mailhan ta siya sa mga buhat. Kay gibuhat man niya ang kalibotan ug pinaagi sa mga buhat masabot nato nga wala siyay kataposan ug makagagahom siya sa tanan: nga Diyos siya.

²¹ Sa ingon wala silay katarongan, kay nakaila sila sa Diyos, apan wala maghimaya niya sa angay ni magpa-salamat. Hinunoa, nangawala sa pangatarongan nila, ug ang kangitngit mingiob sa hunahuna.

...gahom sa Diyos... (b. 16). Ang pagsangyaw sa Maayong Balita kanunayng giubanan ug mga milagro, mga timaan sa gamhanang kalihokan sa Diyos alang sa kabag-ohan sa katawhan ug kasaysayan, sa matag dapit diin gimantala ang gingharian sa Diyos.

Tarong... gitarong... katarong... Sa Biblia ang mao rang mga pulong nagkahulogag hustisya ug katarong. Ang Diyos tarong, ug ang hustisya iyang pagpangilabot aron pagbungkag sa daotan ug pagluwas sa matooon. Apan ang gihatagag gibug-aton ni Pablo mao ang sangpotanan ining diyosnong kalihokan. Gibag-o sa Diyos ang tawo sa paghimo ini sa iyang dagway. Busa, mas haom dinhi ang paghisgot ug katarong o kabalaan. Ang sagad nga mabasa ining sulata mao ang kabalaan o katarong ug kabalaan imbis katarong lang o hustisya.

Daghang Judio naghunahuna nga ang tawo matarong sa kaugalingong paningkamot. Apan alang ni Pablo, ug katarong nga gitinguha sa Diyos labaw ug mas lapad kay sa makab-ot sa tawo. (Matarong lang ta ug mahigala sa Diyos kon mosunod ta niya human nga gibalaan ta sa iyang grasya.)

Ang mga apostoles nagsangyaw sa Ebanghelyo sa duha ka kaliwat:

- ang mga Judio nga giandam sa Diyos pagdawat sa Manluluwas;
- ang mga Griyego (o ang Griyegog sinul-tihan). Gani, giisip sa mga Judio nga Griyego ang tanang ubos sa Romanong Imperyo. Kining mga tawhana walay kasayoran sa Pulong sa Diyos, ni naglaom niya.

Gipakita ni Pablo nga ang tanang katawhan nanginahanglan sa Ebanghelyo. Kay ang kalibotan nagpuyo man sa sala ug kitang tanan, sa dinagko o sa ginagmayng paagi, nakatampo sa kadaotan, kinahanglan nga motoo ta sa Ebanghelyo kon buot tang maluwas.

²² Sa pagtoo nga maalamon sila, nabuang hinuon. ²³ Gibaylo nila ang Himaya sa walay kamatayng Diyos sa mga larawan sa mamatayng mga tawo, mga langgam, mga hayop ug nagkamang nga mananap.

²⁴ Tungod ini gipanontan sila sa Diyos sa lawasnong pangandoy, nagbuhat silag makaulaw nga mga butang, gipasipad-an nila ang ilang lawas.

²⁵ Gibaylo nila sa bakak ang kama-tuoran sa Diyos. Mitahod ug misimba sila sa mga binuhat, inay sa Magbubuhat nga dayegon sa kanunay hangtod sa kahangtoran, Amen! ²⁶ Busa, gipanontan sila sa Diyos sa makaulawng mga pagbati: ang ilang mga babaye mibaylo sa naandang panghilawas sa dili naandan. ²⁷ Sa ingon, ang mga lalaki mibiya sa naandang

• 18. ...naghisgot si Pablo dinhi sa paganong kalibotan sa mga Griyego, ang kinabag-ang bahin sa katawhan nga wala makadawat sa pulong sa Diyos. Apan sa pagkatinuod ang Diyos naa sa kailadman sa ilang konsensya. Latas sa kapid-an ka siglo sa buhilaman sa sa relihiyosong pagtukituki, naninguha sila pag-sila sa Diyos ug sa kamatuoran. Apan gipakita ni Pablo ang pagkapakyas sa maong paninguha: tungod sa dako nilang kakulang. Ang kaburong ug ang kahilayan mas kusog nga midagsang ining mga nasora kay sa mga Judio.

...mailhan... (b. 20). Angay tang itandi kining tekstoha sa inilang teksto sa kapitulo 13 sa Kaalam, ug sa wali ni Pablo sa Buhat 17:27-29. Niining mga tudlinga klarong gipadayag sa Biblia nga posibli nga si bisag kinsa makaila sa Diyos. Bisag kinsa nga moaninaw sa kalibotan ug mamalandong sa kinabuhi, sayong makakita sa mga timailhan sa presenya sa Diyos. Apan kon naglumang siya sa sala, ang *kamatuoran mata-bonan*.

Daghan nato nagsimba kanunay sa Diyos, apan wala ta makaila niya. Ug mosangpot ni sa sayop pod natong pag-ila sa isigkatawo ug sa buhilaman. Busa, sa pagsangyaw sa Ebanghelyo, nagpagawas ta sa tinuod nga nanginahanglan sa Ebanghelyo bisag mibati sila sa katagbaw sa ilang kaugalingong.

...gipanontan sila... (b. 26). Dinhi gihatagag dakong pagtagad ni Pablo ang pagkabayot o pagkatumbong. Sa Griyegong kultura ang pagkabayot gidawat ug gani gidayeg sa makinaadmanon. Si Pablo namulong nga ang pagdawat ini dili ilhanan sa abli ug gawasnong espiritu, apan sa kaignoranti mahitungod sa Diyos.

Dili ikatingala sa atong panahon, labi na sa aduhanang mga nasod, nga kining problemaha gidawat sa ubang "Kristyanos". Matang ni sa pagsimbag diosdios sa sosyedad diin kwarta ray

panghilawas sa babaye, namiga sila sa usag usa, ang lalaki sa lalaki. Nagdala sila sa ilang kadaotan.²⁸ Kay wala man sila magtoo nga bililhon ang kahibawo sa Diyos, gipanontan sila sa walay pulos nilang mga hunahuna. Busa, naghimo sila sa tanang matang sa kadaotan.

²⁹ Napuno sila sa panglupig, kahiwian, kahakog, kadaotan, sa kasina, patay, bingkilbingkil, panglimbong, daotang kabut-on, ug panglibak.³⁰ Nagbutangbutang, nagpasipala sa Diyos, garboso sila, mapahitas-on, bakakon, maayong-laki sa dinaotan. Morebeldi sila sa ginikanan,³¹ mga kwanggol, maluibon, gahig kasingkasing ug walay kaluoy.³² Nahibawo sila sa hukom sa Diyos nga naghigot og kamatayon sa nagpuyo sa ingon. Apan dili lang nga naghimo sila ining tanan, gipakpakon pod nila ang naghimo sa ingon.

Mahadlok sab sa hukom ang mga Judio

2 • ¹ Busa, wala kay katarongan, bisag kinsa ka pa, sa paghukom sa uban. Sa imong paghukom sa isigkawatow, nagkondenar ka sa kaugalingon, kay gibuhat nimo ang imong gihukman.² Nahibawo ta nga ang silot sa Diyos moabot sa naghimo sa ingon.³ Nagtoo ba mo nga malikayan ninyo

gihunahuna. Ining mga dapita giisip nga dala-vegon ang kwartahan ug himsog, magtagbaw kutob sa mahimo sa lawasong mga tinguha. Niining paagiha gipulihan ang Diyos sa mga binuhat. Mao nga bisag kanunay silang naghigot og Diyos, gikalimtan ang iyang Himaya ug *ang kangitngit mingtob sa hunahuna*. Naghudyaka ug nag-ingon nga malipayon sila, apan kining tanan mini ug taphaw, nagbanlod nila sa kamatayon.

Dunay duol, apan natagong kalambigitan tali sa pagkabayot ug sa pagsimbag diosdios (buti natong ipasabot ang nagpraktis sa pagkabayot, dili ang may hilig lang ini).

• **2.1 ...wala kay katarongan...** Nagpunting si Pablo sa mga Judio nga nagpaabot sa hukom sa Diyos sa kalibotan. Nagtoo sila nga dili sila malakip sa hukom, kay sakop man sa tinuod nga tinoohan; nga nasayod sa pagtulon-an sa Diyos, apan si Pablo nagpahinumdong nga ang importanti dili ang kahibawo kondili, ang pagbuhat og maayo.

ang hukom sa Diyos sa paghukom sa uban nga inyo man nang gihimo?

⁴ Gipahimuslan ninyo ang Diyos ug ang walay kinutoban niyang kaayo, pailob ug kamasinabtanon. Wala mo makaamgo nga ang Diyos maayo aron madani mo.⁵ Hinuon, kon magmagahi gyod ang inyong kasingkasing ug magdumili mo pag-usab, nagtigom lang mo alang sa kaugalingon og dakong silot sa adlaw sa hukom kanusa ang Diyos tarong nga mohukom.

⁶ Hatagan niya ang usag usa sa angay sumala sa nabuhat.⁷ Mohatag siya sa kinabuhing dayon sa nangita sa himaya, kadungganang ug tunhayng kinabuhi ug sa nagtubay sa pagbuhat og maayo.⁸ Apan kapungot ug panimalos ang maangkon sa wala magalagad sa kamatuoran, hinunoa sa panglupig.⁹ May pag-antos ug kayugot alang sa nagbuhat og daotan, una sa mga Judio unya, sa mga Griyego.¹⁰ Apan ang Diyos mohatag og himaya, kadungganang ug kalinaw sa nagbuhat og maayo, una sa mga Judio, unya sa mga Griyego.¹¹ Kay ang una dili lahi sa ikaduha atubangan sa Diyos.

Ang matag usa hukman sa iyang tanlag

¹² Ang nagbuhat og sala nga wala makahibawo sa Balaod, mamatay nga walay Balaod. Ang nagbuhat og sala

Hatagan... (b. 6). Gisaway ug gipanghimaarot ni Pablo ang panglupig ug kasaypanan sa panganong kalibotan. Iyang giila nga daghan sa wala makadawat sa relihiyosong edukasyon nagpuyo sa katarong. Sa mosunod nga mga teksto gimatuod ni Pablo nga:

– mohukom ang Diyos, dependi sa atong kahibalo sa maayo ug sa daotan.

– naay mga anak sa Diyos sa katawhan nga walay pagtoo. Sa kataposan rang adlaw masayrag kinsay makasulod sa Gingharian.

Gipakita ni Pablo nga ang *letra* supak sa *diwa* (b. 27-27). Ang nahauna naghigot sa pagtuman sa mga ritwal ug obligasyon sa tinoohan nga walay pagbag-o sa kasingkasing. Ang espiritu mao ang pagtoo, diin ang Espiritu sa Diyos naghimo nga makaalagad ta nga mahiugmaon. Dunay duha ka hugpong sa mga pulong nga nagsukad sa mga sulat ni Pablo: “ang unod: *daang kasabotan, mga sugo, mga Balaod, letra, ug ang Espiritu: diwa, bag-ong kasabotan, saad...*”

nga nakahibawo sa Balaod, hukman sa maong Balaod. ¹³ Ang makapatarong nato atubangan sa Diyos dili ang pagpaminaw sa Balaod kondili, ang pag-sunod ini. ¹⁴ Kon ang dili Judio nga walay balaod nagbuhat sa gisugo sa Balaod, naghatag silag balaod sa kaugalingon, ¹⁵ nagpasabot ni nga ang mga sugo sa Balaod napatik sa ilang salabotan. Ang ilang konsensya nga nagsulti sulod nila nagpasabot sab ini, sa pagkondena o pag-aprobar sa ilang gibuhat. ¹⁶ Sumala sa akong ebanghelyo, mao pod ang mahitabo inighukom sa Diyos, sa sikretong mga buhat sa mga tawo diha sa persona ni Jesu-Cristo.

¹⁷ Pananglitan, nagtawag mo ninyo nga Judio, naggamit sa Balaod isip sukaranan ug nagpasigarbo sa inyong Diyos. ¹⁸ Nahibawo mo sa kabubut-on sa Diyos, ug ang Balaod nagtudlo ninyo sa pag-ila unsay mas maayo. ¹⁹ Alang ninyo giya mo sa mga buta, kahayag sa kangitngit, ²⁰ magtutudlo sa walay kahibawo, tigmatuto sa mga bata, kay sa Balaod nagbaton mo sa tinuod nga kahibawo. ²¹ Unya, kamo nga nagtudlo sa uban, nganong dili man ninyo tudloan ang inyong kaugalingon? Kon nagsugo mo sa dili pagpangawat, nganong nangawat man mo? ²² Nag-ingon mo nga dili manapaw, apan inyo ning gibuhat. Nag-ingon mo nga gidumtan ninyo ang mga diosdios, apan nangawat mo sa mga templo! ²³ Mapasigarbohon mo sa Balaod, apan wala mo mosunod ini. Gipaspadan ninyo ang inyong Diyos. ²⁴ Gani, sumala sa kasulatan, *ang ubang nasod*

nagtamay sa ngalan sa Diyos tungod ninyo.

²⁵ Ang pagpatuli mapuslanon alang ninyo kon nagtuman mo sa Balaod, apan kon wala, sama ra nga wala mo matuli. ²⁶ Hinunoa, kon ang mga pisot motuman sa mga sugo sa Balaod, wala ba mo magtoo nga bisan sa ilang kapagano, nahisama sila sa mga tinuli? ²⁷ Ang nagtuman sa Balaod nga wala magpatuli mohukom ninyong pagpatuli ug nagbaton sa Balaod nga wala tumana. ²⁸ Kay ang tiunayng Judio dili ang nagpatuli lang sa gawas, dili sab ni tiunayng pagpatuli. ²⁹ Ang Judio kinahanglang Judio pod sa sulod. Ang pagtuli sa kasingkasing nalambigit sa espiritu ug dili sa sinulat nga balaod. Ang magpuyo ining paagiha daygon dili sa mga tawo kondili, sa Diyos.

Unsay nakabintaha sa Judio

3 ¹ Sa ingon, unsay kapuslanan sa pagkaJudio? Ug unsay kapuslanan sa pagpatuli? ² Daghan, sa bisag unsang puntoha sa panan-aw. Sa unang lugar, ang mga Judio gitugyanan sa Diyos sa iyang pulong.

³ Karon, kon ang uban nila dili matinud-anon, nakapadili ba diay ni sa kamatinud-anon sa Diyos? Siempre, dili. ⁴ Hinunoa, mamatud-an nga ang Diyos matinud-anon, ug ang tawo bakakon, sumala sa giingon sa kasulatan: *mamatud-an nga ang imong pulong tinuod, ug makadaog ka kon buot silang mohukom nimo.*

⁵ Kon ang atong pagkadaotan nagpakita nga ang Diyos tarong, makaingon ba diay ta nga ang Diyos dili

• **3.1** ...*Judio o dili Judio...*(b. 9). Tudling dugokan sa maong teksto. Sama sa uban, ang mga Judio kinahanglang motoo ug magbag-o. Apan alang nila lisod kaayo ang pagsabot ini, kay daan man silang magtotoo. Abi nilag mga maayo na sila ug tinuod nga magtotoo, kay nakadawat na sa mga pagtulun-an sa pagtoo. Naglaom sila sa kaluwasan tungod sa pagkatinuli.

Nakabintaha ba...(b. 9)? Gipangutana ni Pablo ang mga Judio dihang gihatagan niyang gibug-aton ang kabillihon sa pagtoo. Sama sila sa daghang katoliko karon nga dihang moawhag na ang Simbahan sa pagbalik sa Diyos ug pag-

bag-o, moingon dayon: “Alang sa unsa nga nabunyagan na man ko?”

Tinuod nga mahinungdanon ang bunyag nga nagpasakop nato sa Katawhan sa Diyos. Apan sa samang higayon naghatag nig mga responsibilidad sama sa pagpuyo ug paglihok isip mga tinun-an ni Jesus. Ang bunyag dili paigo pagdala nato sa gingharian.

...*ang Balaod...*(b. 20). Ang balaod sa mga Judio o ni Moises han-ay sa mga relihiyoso, liturhikanhon, moral ug sosyal nga balaod nga nagdumala sa katawhan sa Israel (tan-awa sa 7:4). Sa mga sulat ni Pablo ang Balaod usahay

tarong kon masuko siya ug mosilot? (Ang uban tingali mosulti sa ingon.)

⁶ Dili, kay sa laing bahin, unsaon man sa Diyos paghukom sa kalibotan?

⁷ Apan kon ang akong pamakak makapatataw sa kamatuoran sa Diyos sa ingon, madugangan ang iyang himaya, insakto ba nga tawgon kog makasasala?

⁸ Busa, wala moy kapilian kondili, ang pagpakasala, aron mosangpot gikan ini ang maayo. Sumala sa pipila ka mabutangbutangon, nagtudlo ko ini. Manubag sila sa ilang gipanulti!

⁹ Nakabintaha ba diay ta? Wala! Kay napadayag na nato nga ang tanan, Judio o dili Judio, gigamham sa sala.

¹⁰ Sumala sa giingon sa Kasulatan: *Walay tawo nga maayo, bisag usa,*

¹¹ *walay nakasabot walay nangita sa Diyos.* ¹² *Ang tanan nasaag ug nadaotan. Walay nagbuhat og maayo.* ¹³ *Ang ilang tutonlan abli nga lubnganan, ang pulong limbong.* ¹⁴ *Ang nagbil nagtagog hilo sa bitin. Gikan sa baba nagpungasi ang bangis nga balikas.*

¹⁵ *Modagan sila ngadto diin makapabuhagay silag dugo ug* ¹⁶ *magbiyag kaparotan ug kaalaot.* ¹⁷ *Wala sila makaila sa dalan sa kalinaw,* ¹⁸ *wala silay kahadlok sa Diyos.*

¹⁹ Karon nahibawo ta nga ang gisulti sa Kasulatan, gisulti ni alang sa mga tawo sa Balaod, sa mga Judio. Magpakahilom unta sila ug moila nga ang tibuk kalibotan sad-an atubangan sa

Diyos. ²⁰ Dugang pa, *walay tawo nga maangayan atubangan sa Diyos* kon magpabilin lang ta sa pagtuman sa Balaod. Kay ang Balaod kutob ra sa pagpadayag sa sala.

Pagtoo, ang dalan sa kaluwasan

²¹ Apan karon gipadayag unsa ang gipahayag kanato sa Balaod ug sa mga Propeta: Ang Diyos naghimo nato sama sa iyang gusto sa walay pagkinahanglan sa balaod. ²² Ang Diyos naghimo natag tarong pinaagi sa pagtoo kang Jesu Cristo sa walay pagpili, alang ni sa tanang nagtoo. ²³ Kay ang tanan nakasala ug wala makakab-ot sa himaya sa Diyos. ²⁴ Ug ang tanan gitarong sa kalumo ug gisantos pinaagi sa kaluwasan nga nakab-ot ni Cristo Jesus. ²⁵ Kay ang Diyos nagtugyan niya nga mabiktima aron, pinaagi sa iyang dugo, makab-ot ang pasaylo sa atong mga sala pinaagi sa pagtoo.

Busa, ang Diyos nagtudlo giunsa ta niya pagdala sa katarong. ²⁶ Wala niya panumbalinga ang mga sala kaniadto, panahon to nga nagpailob lang ang Diyos. Apan karon buot niyang ipadayag ang iyang kabalaan. Makiangayon siya ug balaan. Gitarong ta niya pinaagi sa pagtoo ni Jesus.

²⁷ Wala, unsa na man ang atong garbo? Wala ni iapil. Sa unsang paagiha? Dili ining Balaora ug sa pagtuman ini kondili, sa laing balaod – ang pagtoo. ²⁸ Kay nagtoo man ta nga ang tawo naa

nagpasabot og Biblia, usahay relihiyon sa mga Judio. Daghang Judio naghunahuna nga angay silang gantihan sa pagtuman sa Balaod, apan matud ni Pablo: ang matuod nga kabalaan dili bunga sa mga buhat, ni ganti sa pagtuman.

• 21. Si Pablo nagtagik sa duha ka punto: nga ang kalibotan nagpuyo sa sala ug ang pagtuman sa balaod dili igo nga makaluwas. Gisunod dayon niya ang pagpadayag sa Maayong Balita nga ang Diyos mianhi aron pagluwas nato pinaagi ni Cristo.

...*nakasala*... (b. 23). Ang Diyos wala mahimuot sa kahintang sa tawo, bisan pag kontento na siya sa alang-alang nga kahintang. Gitawag ta aron pag-ambit sa iyang Himaya, ang bisag unsa nga iya sa Diyos nga naghimo niyang tunhay, gamhanan ug malipayon. Gibuhat ta sa

Diyos aron mahiusa niya, ug kay dili man ta makakab-ot niya, mibakyaw siyag una sa kamot aron pagtarong nato (21). Ato nang giingon sa 1:17 nga dihang naghigot si Pablo sa hustisya sa Diyos, nagpasabot ni sa paagi sa Diyos pagbalaan nato. Ang Diyos nagtarong ug nagbalaan nato.

Alang sa nag-isip nga takos na sila atubangan sa Diyos tungod sa kaugalingong paningkamot, sa pagtuman sa tanang kasuguan, nag-ingon si Pablo nga ang matuod nga kabalaan gasa sa Diyos. Kay walay laing katarong o kabalaan gawas sa pag-ambit sa kahingpitan ug gugma nga naa sa Diyos.

Naglisod si Pablo pagpatin-aw sa misteryo sa kaluwasan ginamit ang mga pulong kaniadto, kanus-a ang tanan nagpunting sa bangis nga Diyos. Naghigot siyag hustisya sa Diyos, apan

sa grasya sa Diyos pinaagi sa pagtoo, dili sa pagtuman sa Balaod. ²⁹ Kay kon dili, ang Diyos maDiyos sa mga Judio. Apan dili ba pod siya Diyos sa paganong nasod? ³⁰ Ang tinuod, Diyos siya sa tanan, kay usa lang ang Diyos. Muluwas siya pinaagi sa pagtoo sa mga tinuling Judio ingon man sa dili tinuling nasod. ³¹ Nan karon, nagsalikway ba ta sa bili sa Balaod tungod sa atong gisulti bahin sa pagtoo? Wala. Hinunua, gipahimutang ta ang Balaod sa hustong dapit.

Si Abraham, amahan sa makiangayon

4 ¹ Atong tan-awon si Abraham, ang amahan tang lawasnon. Unsay iyang nakaplagan? ² Kon si Abraham namakiangayong higala sa Diyos tungod sa iyang mga buhat, mapasigarbohon unta siya. Apan dili siya makahimo ini atubangan sa Diyos. ³ Ang Kasulatan nag-ingon: *si Abraham nagtoo sa Diyos nga, nagtimaan ini, ug*

alang niya kining “hustisya” dili lain kondili, ang maluluy-ong pangilabot sa Diyos nga magbalaan nato. Naghisgot siya sa kapungot sa Diyos, apan ang sangpotanan ini mao ang pag-abot sa Manuluwas. Miingon pa siya nga gihimo sa Diyos si Cristo nga biktima alang sa katubananan sa atong mga sala, apan dili nato hunahunaan nga sa kasuko ang Diyos nagtinguha sa pagaantos sa inosenteng biktima. Ang Diyos naghalad sa biktima ug ang pag-abot ni Jesus nagpadayag sa walay kinutobang gugma sa Amahan. Sa mubong pagkasulti, kining hunahunaa gihatagag bag-o ug lahi kaayong kahulogan. Ang diyos-nong pamaagi sa pagpabalik sa hustisya dili sa pagkondenar kondili, sa pagluwas: pinaagi sa gugma gibuntog sa Diyos ang daotan sa paagi nga ang wala makailag gugma, maluwat.

Daghang Judio nga midawat ni Cristo nagtoo nga mapuslanon gihapon ang pagpadayon pagtuman sa ilang Balaod sa tuli, sa pagbalaan sa adlawng Sabado, sa panglimpyo, ubp. (Col 2:16) ug buot nilang patumanon ini ang mga paganong magtotoo. Misupak si Pablo, kay ang Balaod dunay duha ka butang: una, diyosnon ni nga pagtulon-an alang sa kinabuhi, sama sa pag-ila sa Diyos, sa dili pagpatay... Sa laing bahin, Balaod ni alang sa mga Judio dala ang ilang kultura, batasan, ritwal, kostumbre nga lahi sa ubang nasod. Ug kay ang Diyos, Diyos man sa tanang kanasoran, dili kinahanglan nga isalikway sa dili Judio ang kaugalingong kultura, ug magpuyo sama sa mga Judio.

• **4.1** Gisukna ni Pablo ang Judiong magtotoo ginamit ang pananglitan sa ilang katigu-

nag-isip niyang makiangayon. ⁴ Karon, kon ang usa ka tawo nagtrabaho, gisweldohan siya dili isip pabor kondili, utang nga gibayran. ⁵ Sa laing bahin, ang walay binuhatan nga ikapakita, apan nagtoo sa nagtarong sa makasasala, ang iyang pagtoo giisip ug giila nga tarong. ⁶ Sa ingon, si David mipahalipay sa nasantos pinaagi sa grasya sa Diyos, ug dili sa ilang mga buhat: ⁷ *Bulahan sila kansang sala gipasaylo ug kansang kasaypanan gikalimtan.* ⁸ *Bulahan ang tawo kansang sala dili isipon sa Diyos.*

⁹ Alang ba lang ni sa mga tinuli o alang ba sab sa dili? Bag-o pa namong gisulti ngatungod sa *iyang pagtoo, si Abraham nahimong tawong makiangayon.* ¹⁰ Apan kanus-a ni mahitabo? Human ba ni nga si Abraham gituli o sa wala pa? Dili sa human kondili, sa wala pa tulia. ¹¹ Gituli siya ilhanan sa kata-rong nga gituga kaniya sa pagtoo sa wala pa siya tulia, aron maamahan siya

langan nga si Abraham. Giunsa man ni Abraham pagpakighigala sa Diyos ug nganong gihimo siyang sumbanan sa magtotoo? Tungod ba kay nagtoo siya sa gisaad sa Diyos o kay natuli siya? Sama ra ni sa pagsukna sa kristyanos karon: unsa may importanti, ang pagtoo ba ni Cristo o ang bunyag?

Klaro ang tubag: mahigala ta sa Diyos sa pagtoo sa iyang mga saad. Ang bunyag nagbutang sa diyosnong silyo sa gasa sa Diyos ug sa pagtahan ta kaniya sa kaugalingon.

Busa, ang bunyag ug ang ubang sakramento nga “timaan” sa pagtoo; wala niy kapuslanan kon walay pagtoo. Ang panag-ambitay walay kahulogan gawas kon magpuyo ta sa kahiusa, ug moambit sa tibuk nga kinabuhi sa Simbahan.

Hinuon daghan nang kristyanos karon nga menos og pagtagad sa ritwal ug debosyon, nga kaniadto gihatagan og dakong bili. Sa samang higayon ang kalihokan sa pagbag-o naghatag og gibug-aton sa gikinahanglan: ang atong pagtoo ug ang pagtugyan sa kaugalingon kang Cristo.

Wala siya magduda... (b. 19). Si Abraham dunay pagtoo sama sa kristyanos nga nagtoo sa pagkabanhaw ni Cristo. Giawhag sab ta sa pagtoo sa Diyos nga naghatag og kinabuhi ug alang kang kinsa walay imposibili.

...ug ang saad dili... (b. 14). Gipakita ni Pablo ang peligro sa paghangyo sa Diyos pagtan-aw sa maayo tang mga buhat ug katakos. Kon hangyoon ta siya pagganti nato sama sa gibuhar sa mga tawo, malagmit nga pakitaon ta sa atong mga sala nga daghan kaayo sa ingon, wala tay madawat ug mawala lang hinuon ta.

sa mga dili tinuli nga mosagop sa pagtoo aron mahimong makiangayon.¹² Iyang gipakita nga amahan siya sa mga Judio, kon sila, gawas nga mga tinuli, mosunod sa pagtoo nga gipakita ni Abraham sa wala pa siya matuli.

¹³ Kon ang Diyos misaad kang Abraham, o sa iyang kaliwat, nga maiya ang kalibotan, dili ni tungod sa pagtuman sa Balaod kondili, sa kamaangayon ug kahigala sa Diyos tungod sa pagtoo.¹⁴ Kon karon ang saad gituman alang sa nagsalig sa Balaod, ang pagtoo mawad-an sa kamahinungdanon ug ang saad dili matuman.¹⁵ Kay iya sa Balaod ang pagpahamtang og silot, magkauban ang balaod ug sala.

¹⁶ Tungod ini, ang pagtoo dalan, ang tanan gihatag pinaagi sa grasya. Ang mga saad ni Abraham natuman alang sa tanan niyang kaliwat, dili lang alang sa mga anak sumala sa Balaod kondili, sa ubang nagtoo.

Si Abraham amahan natong tanan.¹⁷ *Himoon tikawng amahan sa daghang nasod.* Amahan ta siya sa mata Niya nga nagbanhaw sa minatay ug naghimo sa tanang binuhat, kay kini man ang Diyos nga iyang gitooan.

¹⁸ Si Abraham nagtao ug naglaom bisag wala nay pagdahom, sa ingon naamahan siya sa daghang nasod,

sumala sa giingon kaniya: *Maingon ini kadaghan ang imong kaliwat.*

¹⁹ Wala siya magduda bisag dili na makahatag og kinabuhi ang iyang lawas. (100 ang iyang idad), bisag si Sara, iyang asawa, dili na makapanganak.²⁰ Wala siya magduda ug wala katahap sa saad sa Diyos. Pinaagi sa paglig-on sa iyang pagtoo, gihimaya niya ang Diyos.²¹ Hinunoo, kombensido siya nga ang misaad may gahom sa pagtuman.²² Tungod sa maong pagtoo, ang Diyos nag-isip niya nga tarong.²³ Kining mga pulong sa kasulatan magpulos dili lang niya²⁴ kondili, nato, kay nagtoo man ta sa mibanhaw ni Jesus, ang Ginoo sa minatay.²⁵ Gitugyan siya alang sa atong mga sala ug gibanhaw alang sa atong pagkatarong.

Karon magmalinawon ta uban sa Diyos

5 • ¹ Human nga natarong ta pinaagi sa pagtoo, nakigdait ta sa Diyos pinaagi ni JesuCristo, atong Ginoo.² Pinaagi niya atong nakab-ot kining grasya diin nagpabilin ta, nagmaya gani, sa pagpaabot sa pag-ambit sa Himaya sa Diyos.³ Gawas pa, may kasingurohan ta bisan pa sa mga pagsulay. Nahibalo ta nga ang pagsulay mamungag pailob.

⁴ Gikan sa pailob, motunga ang ka-

• **5.1** Niining lantip nga parapo, gipatin-aw ni Pablo ang kaluwasan ni Cristo. Daghang kristyanos karon maglisod pagpatakdo sa Daang Kasabotan sa Bag-o. Dunay buot magpabilin sa Manluluwas sa Daang Kasabotan: alang nila mahinungdanon lang ang Ebanghelyo kon nagsaway ni sa mga inhustisya. Samtang naay uban nga nag-isip nga kinaraan ang Daang Kasabotan, kay dili na haom karon. Alang nila ang hustisya gipulihan sa gugma. Ang kaluwasan sa mga kalag puli sa pagtahan sa kaugalingon alang sa pagbuntog sa katilingbanong kadaotan.

Naghigot si Pablo dinhi og "pasig-uli" (b. 10-11). Wala biyai ang malingkawasnong kalihokan sa Diyos sa kasaysayan, apan uban sa sakripisyo ni Jesus, milutaw nga ang pag-alsa ug kabangis, dugokan sa sala sa kalibotan. Gikinahanglan ang paglihok alang sa matuod nga kalingkawasan sa pagtahod ug paglikay sa kabangis isip sinugdanan. Ang kinabuhi ug kasakititan ni Jesus sikretong kasulbaran ining tanan. Ang kaluwasan sa tanang katawhan, sa ato pa, ang pagpasig-uli sa tanang ang-ang naggikan sa maong sakripisyo. Busa, sa sunod nga parapo gipakita

ni Pablo nga si Cristo ikaduha ug ang matuod nga Adan (5:14), ang mohiusa sa nabahinbahin nga katawhan.

Nasayod ta nga ang pagbag-o nato sa daghang tawo wala magdalag dihadhiang kasulbaran sa mga problemang tawhanon, apan nasayod sab ta nga ang ubang paagi sa pagsulbad wala kapuslanan, gawas kon ang kalibotan modawat sa mensahe ug pagpasig-uli diin ang kamatuoran ug pasaylo magkauban.

...*pinaagi sa pagtoo...*(b. 1). Unsay atong gitooan? Nagtoo ta sa personal nga gugma sa Diyos alang nato nga napadayag diha ni Jesus nga gitahan ug gibanhaw alang nato.

...*nagpakamatay...*(b. 6). Dili ta matandog, kay naanad na man pagpaminaw ini. Gawas pa, morag layo ra ni sa atong kinabuhi, apan sa grasya sa Diyos ato ning masabtan. Masinati nato ang iyang gugma, dayon kining gugmaha baslan og gugma – sinugdan sa matuod nga pagbag-o.

Pinaagi niya...(b. 2). Ang ato ning gitawag og kahimtang sa grasya, ang gasang gihigotang ni Pablo. Dili kinahanglang mobati ta aron ato ning

takos, ug ang katakos tinubdan sa paglaom nga ⁵dili manglimbong kay ang gugma sa Diyos gibubo na man sa atong kasingkasing sa Espiritu Santo nga gihatag kanato.

⁶Labot pa, hunahunaa ang panahon nga nagpakamatay si Cristo alang nato. Anang panahona nakasala ta ug nahuyang sa sala. ⁷Halos walay magpakamatay alang sa tawo nga tarong, tingali may mangahas pagpakamatay alang sa maayong tawo. ⁸Apan ang Diyos mipakita sa iyang gugma alang nato ining paagiha: samtang makasasala pa ta, si Cristo nagpakamatay alang nato. ⁹Ug nahimo tang makiangayon sa iyang dugo, mas makatarongnanon nga karon makapuyo ta pinaagi niya sa walay kahadlok sa silot. ¹⁰Gikan sa pagkakaaway nahiuli ta sa Diyos pinaagi sa kamatayon sa iyang Anak, labi pa karon nga naluwas ta pinaagi sa iyang kinabuhì. ¹¹Dili lang kana; may kasigurohan ta diha sa Diyos tungod ni Cristo Jesus, atong Ginoo, pinaagi kang kinsa nabalik ta sa Diyos.

maangkon. Ang Diyos naghimog talagsaong pagbag-o nato, nga kasagaran dili mabati ni mamatikdan. Daghan ang nasayop sa pagpangitag laing pundok o simbahan diin makabati sila sa kaugalingon nga “natawo pag-usab”. Dili ni ang pamaagi sa matuod nga higala sa Diyos: dili kinahanglan nga makabati o makakita sila kondili, nga makatoo sila sa lihog sa Diyos diha nila. Labi na sa mga pagsulay, atong maamgohan nga ang grasya sa Diyos naghiusa nato. ...*ug nagmaya*...(b. 2). Ang pagtoo naglantaw sa ugma ug nahimong paglaom. Ang paglaom dili sama sa opyo nga makapatay sa kasamtangan tang pag-antos o kasakitan. Ang tinuod mao nga lig-onon ta ini aron paglahutay ug pagdaog.

...*dili manglimbong* (b. 5). Sukwahi sa katawhan sa Daang Kasabotan nga nahimutang kanunay sa walay klarong pagpaabot sa hustisya ug kamatuoran, ang kristyanos nakasinati sa hingpit niyang matagamtaman sa umaabot. Tipik ini ang kalami ug kanindot sa diyosnong kinabuhì nga *gibubo sa atong mga kasingkasing*, ang kalinaw nga ihatag sa Diyos kon moabot na nato ang Espiritu Santo.

• 12. ...bag-o pa lang gipatin-aw ni Pablo ang pagbag-o sa pagkatawo sa magtotoo. Iya ning gipalapdan sa pag-ingon nga ang kaluwasan miabot na sa tanang katawhan.

Sama sa mga Judio sa iyang panahon, gi-

Si Adan ug si JesuCristo

• ¹²Karon, ang sala misulod sa kalibotan pinaagi sa usa ka tawo. Pinaagi sa sala, ang kamatayon milukop sa tanang katawhan, kay nakasala man ang tanan.

¹³Kay wala may balaod, dili sila makasulti mahitungod sa kamasupilon. Apan diha na sa kalibotan ang sala. ¹⁴Apan naghari ang kamatayon nga walay pagpili diha nila gikan ni Adan ngadto ni Moises. Hinuon, ang ilang sala dili ang kamasupilon sama sa kang Adan – dili ni ang tinuod nga Adan, nagtagna ni sa laing moabot.

¹⁵Busa, ang mga epekto sa gasa sa Diyos dili matupngan adtong sa sala. Nahibawo ta nga daghan ang nangamatay tungod sa sala sa usa ka tawo. Apan unsa pa kaha kadaghan ang grasya sa Diyos ug ang gasa nga gihatag sa katawhan pinaagi ining talagsaong tawo nga si JesuCristo. ¹⁶Ang grasya sa Diyos milabaw kaayo sa sala. Ang kamasupilon nga mikondenar gihimo sa usa lang ka makasasala. Apan ang grasya sa Diyos magpasaylo

lantaw ni Pablo si Adan isip unang binuhat sa Diyos ug sa samang higayon, ang tibuk nga katawhan. Wala maghunahuna si Pablo, sama sa ubang nakasunod niya, nga ang silot tungod sa sala sa unang amahan gipasunod sa iyang kaliwatan: bisag wala silay sala. Sa pagkatinuod gikan sa sinugdan hangtod karon dunay usa ra ka Adan, madudahon, masupilon ug bangis sa taga taga natong tanan. Kinahanglang dili kalimtan nga ang unang sala nakahimog mas lapad nga mga sangpotanan, apan ang walay pagkatapos nga pagsukol sa tawo nakapabug-at sa tawhanong pagpuyo adlaw adlaw ug nakapahimulag ini sa plano sa Diyos.

Niining bahina, ang Sala nga gihisgotan may kalabotan sa kinatibuk-ang pwersa nga nag-ulipon sa tawo ug nagpahilig niya sa daotan. Walay makaingon nga wala tay labot sa sala sa uban. Ug ang Sala nagsugod diha nga maglisod ta pag-ila sa kamatuoran ug paghukom sumala sa kamatuoran. Pinaagi ini atong nasayran nga dili ta mga anak sa Diyos sa sinugdan.

Busa, sa paghisgot ni Pablo bahin ni Adan ug sa Sala wala siya magpasabot sa tinagsa, apan sa kinatibuk-ang kahimtang. Iya ning gibuhat, kay mas sayon man ang pagtandi sa usa ka tawo sa lain. Nakaila na ta ni Cristo ug unsay gianhi niya aron unsa: busa, mas masabtan nato unsay kulang kon wala si Cristo: anaa si Adan nga usa ug hinugpong, uban sa Sala nga maghari sa kalibotan sa mga ulipon.

sa kalibotan nga makasasala. ¹⁷ Kon mihari ang kamatayon tungod sa kamasupilon sa usa lang ka tawo, unsa pa kaha ang paghari ug pagkabuhi sa nakadawat sa grasya sa Diyos pinaagi sa tawo nga si JesuCristo.

¹⁸ Sama nga ang sala sa usa nagpahamtang og silot sa kamatayon alang sa tanan, nag-antos sab ang usa ug nakaangkon sa pasaylo ug kinabuhi alang sa tanan. ¹⁹ Ingon nga ang kamasupilon sa usa nakapahimo sa daghan nga makasasala, ang kamasinugtanon sa usa nagmakiangayon ug nagbalaan sa daghan.

²⁰ Ang Balaod mismo nga gipaila sa kaulahiay, mipadagsang sa sala. Apan diin midagsang ni, milabaw kabuhong ang grasya. ²¹ Sama nga mihari ang kamatayon tungod sa sala, ang grasya sab maghari sa kaugalingong panahon, human ta namakiangayon ug nahigala sa Diyos, dad-on ta niya sa kina-

buhing dayon pinaagi ni JesuCristo, atong Ginoo.

Sa bunyag namatay ta uban ni Cristo

6 ¹ Unya, unsay atong isulti? Magpadayon ba ta pagpakasala aron ang grasya modaghan pag-ayo? ² Magpuyo ba ta pag-usad sa sala. Dili. Kon namatay na ta sa sala, unsaon man nato pagpadayon pagpuyo sa sala.

³ Nahibawo mo nga kitang nabug-os diha ni Cristo pinaagi sa bunyag, nabug-os sab uban niya aron pag-ambit sa iyang kamatayon. ⁴ Pinaagi sa bunyag, gilubong ta uban ni Cristo aron pag-ambit sa iyang kamatayon, ug ingon nga si Cristo gibanhaw gikan sa minatay pinaagi sa Himaya sa Amahan maglakaw sab ta sa bag-ong kinabuhi. ⁵ Nalubong ta uban niya aron pag-ambit sa iyang kamatayon sa simbolikong paagi. Hinunooa, moambit sab ta sa iyang pagkabanhaw.

Pinaagi sa sala...(b. 12). Sa Genesis, gihulga sa Diyos ang tawo sa kamatayon kon makasala siya, gani ang sala nagdalag kamatayon sa tawo. Ang kamatayon dili lang bunga sa panagbangi ug pisikal nga kamatayon nga moabot sa tagsa tagsa kondili, kamatayon nga mas lapad pag kahulogan. Patay ang mga tawo nga adlaw adlaw napugngan pagbuhit sa maayo ug naulipon sa kahakog: patay sila nga kwarta ug kabtangan ray gihunahuna, ang nawad-ag kaugdang pagtamod sa kamatuoran, sa gugma, sa kinabuhi...

Ang gipasabot...(b. 14). Ang gilarawan sa Genesis (2 ug 3) bahin sa padulngan sa tawo, gihatagan ni Pablo og lahi nga larawan, ang Cristo nga gilansang sa krus. Kadtong eksena sa sala nga duol sa gidiling kahoy, gitugbangan ni Pablo sa katubsanon nga natuman sa "kahoy" nga krus. Sa unang eksena dihay tulo ka bida: ang Tawo (si Adan), ang Sala (ang bitin) ug ang kamatayon. Sa ikaduhaang eksena dunay upat: ang Tawo (si Cristo), ang Sala, ang Kamatayon ug Hustisya (ang bag-o ug balaang kinabuhi).

Ang kadaot nga nahimo sa sala sukad pa sa sinugdan nagkagrabi kada adlaw. May higayon nga bation nato nga nalugpitan ta ug walay mahimo batok sa mga pwersang daotan nga naa sa bisag asa. Apan nakita ni Pablo ang pagpatigbabaw sa gasa sa Diyos: nga samtang nagkadaghan ang katawhan, ug ang sala misulod sa tanang bahin sa sosyedad, ang Diyos nagtawag sa mas daghan pang katawhan aron pagpalingkawas nila sa kaulipnan sa kadaotan.

Dugang pa, may gipasabot si Pablo nga ang pagtubos ni Cristo naghimog labaw kay sa pagtul-id sa mga sayop sa katawhan. Dili igo alang sa Diyos ang pagtabang nato ug ang

paghimo natong maayong tawo, apan human sa pagsugod niya pagpabangon sa mga tawo, gidapit sila sa paghari sa kinabuhi, sa ato pa, sa pag-ambit sa kaugalingong Himaya.

...unsa pa kaha...(b. 17). Kitang tanan ghiusa ni Cristo sa iyang pagsakripisyo ug nabag-o siyang pangulo sa katawhan. Tingali naghunahuna si Pablo sa kaluwasan sa naminaw lang sa Ebanghelyo, mitoo ni Cristo ug nagpasakop sa Simbahan. Apan timan-ig giunsa niya paghatag og gibug-aton ang pagluwas ni Cristo sa *kalibotan nga makasasala*. Si Cristo ang bag-ong Adan. Pangulo siya dili lang sa magtotoo, apan sa tanan. Ang katawhan karon nagpadayon pagsunod sa kadaotan nga nasugdan ni Adan. Apan maluwas ang tanan kon luwason nila ang kaigsoonan. Ang dili makatuman ini, mapildi, kay ang Sala maoy bisag unsang buhat nga magsalikway sa isigkatawo.

Ang Balaod...(b. 20). Ang balaod nga gihatag sa mga Judio nakapadaghan sa sala, kay nasayod na sila sa ilang katungdanan, apan wala nila tumana. Diha nga ang balaod ra ang ihatag ug walay gugma, ang bata ug ang hamtong morebeldi imbis motuman.

• **6.1** *...namatay...*(b. 2). Isip sangpotanon sa sala, ang tanan naa sa kahimtang sa sala. Aron pag-usab ining kahimtanga ug aron pag-angkon sa kinabuhi, kinahanglang mahiusa ta kang Cristo sa iyang pasyon, sa ato pa, mamatay ug mabanhaw uban niya – ang bunyag. Sa kanhiyang simbahan ang sagad nga gibunyagan mao ang mga hamtong nga nakadawat na sa Ebanghelyo ug buot magpasakop sa katilingban sa "balaang katawhan sa Diyos". Ang Bunyag nagkinahanglag pagbag-o. Busa, sa pag-ingon

⁶ Nahibalo ta nga ang karaan tang pagkatawo gilansang sa krus uban ni Cristo aron namatay ang bahin sa atong pagkatawo nga giulipon sa sala aron dili na moalagad sa sala; ⁷ kon patay na ta, wala na tay sa sala. ⁸ Kon mamatay ta uban ni Cristo, hugot ang atong pagtoo nga magpuyo sab ta uban niya. ⁹ Nahibawo ta nga human mabanhaw si Cristo sa minatay, dili na siya mamatay pag-usab, ug sa uma-abot, dili na siya magamhan sa kama-tayon: ang kamatayon dili na makamando niya. ¹⁰ Aduna nay kamatayon: pagpakamatay sa makausa ra alang sa sala; adunay kinabuhi, kinabuhi diha sa Diyos.

•¹¹ Busa, isipa sab ang inyong kaugalingon nga patay na sa sala ug buhi sa Diyos diha ni Cristo Jesus. ¹² Ayawg tugot nga gamhan sa sala ang inyong kinabuhi nga dili motunhay. Ayaw itugyan ang kaugalingon sa mga daotang kailibgon. ¹³ Ayawg pakasada ang mga bahin sa lawas nga daw mga instrumento sa pagbuhat og daotan. Hinunua, ihalad ang kaugalingon isip mga tawo nga nabalik sa kamatayon ngadto sa kinabuhi. Himoa Hinunua, ihalad ang kaugalingon isip mga tawo nga nabalik sa kamatayon ngadto sa

kinabuhi. Himoa ang mga bahin sa lawas nga balaan nga hinagiban alang sa pag-alagad sa Diyos. ¹⁴ Ang sala dili na maghari ninyo, kay dili na mo ulipon sa sala kondili, sa grasya.

¹⁵ Mangutana kog usab: magpakasala ba diay ta, kay dili na man ta ubos sa Balaod kondili, sa grasya? Dili. ¹⁶ Kon nagtugyan mo sa kaugalingon sa usa ka tawo isip mga ulipon, kina-hanglang mosunod mo sa agalon nga nagsugo ninyo, dili ba? Sa sala moadto mo sa kamatayon ug sa pagdawat sa pagtoo makaadto mo sa husto nga dalan. ¹⁷ Pasalamat ang Diyos, kay human mo maulipon sa sala, ubos na mo sa pagtulon-an sa pagtoo nga inyong gipatalinghogan. ¹⁸ Nalingkaw na mo sa sala; ug naulipon sa katanong. ¹⁹ Nakita ninyo nga gipaningkamotan ko ni pagsaysay sa tawhanong paagi.

May panahon nga gitugtan ninyo ang mga bahin sa lawas nga maulipon sa kahugaw ug kasamok; naglakaw mo sa dalan sa sala. Himoa sila karon nga alagad sa katarong, hangtod nga mabalaan mo.

²⁰ Sa ulipon pa mo sa sala, wala mo mobatig katungdanan sa katanong, ²¹ apan unsay mga bunga sa maong mga buhat nga karon inyong gikaulaw?

ni Pablo og “bunyang” nagpasabot siya sa kompletong kabag-ohan lakip ang pagdawat sa pagtulon-an ug ang pagpuyog kristohanong kinabuhi. Kon wala ni, ang bunyang maritwal na lang. ...aron pag-ambit... (b. 3). Ang Bunyang nagkahulogag pakighiusa kang Cristo aron pag-ambit sa kaayohan sa iyang sakripisyo. Nagpasabot sab og pagdawat sa tibuok nga kausaban sa kinabuhi, kanang diha sa iyang kamatayon ug pagkabanhaw.

• 11. ...isipa sab... Klaro kaayo nga ang bunyang bisag gidawat ubag pagtoo, dili dayon makahingpit nato. Busa, mosunod ba ta sa mga Judio nga naghatag og dakong gibug-aton sa Balaod? Dili ba ta molihok, sa kahadlok nga masayop o madala sa mga pagsulay? Dunay laing paagi nga gisugyot ni Pablo: Una sa tanan, kinahanglang motoo ta nga ang sala walay gahom nato. Gawas pa, kinahanglang modangop ta kanunay ni Cristo, kay iya man ta ug siyay makapabag-o nato. Bisag dili ni konkretong paagi, mas maayo ni kay sa magpabilin kanunayang nahasol.

Ayawg tugot... (b. 12). Bisag nakaamgo ang

matoohon nga sakop sila ni Cristo, makabuhat gihapon silag mga sala matag adlaw. Hinuon, ang ilang sala dili mohikaw sa labing important: ang pagsalig sa Amahan. Magdasig ni nila pagbangon human sa matag kahisukamod (1 Jn 2:1), uban sa pagtoo nga makasala sila nga gipasaylo sa Diyos, kon naa lang ang paninguha pag-usab ug paghimog kaugalingong mas maayo. Ang kagawasan maamongk nato adlaw adlaw sa kinabubut-ong pagtuman sa mga kina-hanglanon sa mas maayong kinabuhi.

Sa panahon ni Pablo, dunay mga agalon nga magbayloanay mga ulipon. Gawas pa, ang gawasnon makabaligya sa kaugalingon sa nautangan niya agig bayad sa utang. Sumbanan ni nga gigamit ni Pablo sa pagtudlo nato pagbutang kanunay sa kaugalingon sa gahom sa Espiritu, ingon nga mga ulipon nga dili tag-iya sa lawas. Maminaw ta kanunay sa ahwag sa Espiritu sa dili pa mohimog mga desisyon.

Kon lantawon sa gawas, ang kinabuhi sa kristyanos morag pagpaulipon. Apan mibati ug nasayod nga gawasnon siya. Sama sa inahan nga nag-aliman sa nasakit nga anak, gawasnon siya, kay ang gibuhag inaghat man sa gugma.

Ang sangpotanan adtong tanan mao ang kamatayon.²² Karon, hinuon, naluwat na mo sa sala ug nag-alagad sa Diyos. Namunga mo ug nagtubo sa kabalaan. Ang sangpotanan ini: kinabuhing dayon.²³ Busa, sa usa ka bahin, ang Sala ug ang ganti, kamatayon. Sa lain, ang Diyos naghatag nato pinaagi sa grasya ug kinabuhing dayon diha ni Cristo Jesus, atong Ginoo.

Ang kristyano dili ulipon sa relihiyon

7 • ¹ Mga igsoon, nasayod mo sa Balaod. Ang tanan samtang buhi pa ubos sa Balaod? ² Ang babayeng minyo, pananglitan, nabugkos sa iyang bana samtang buhi ni gumikan sa Balaod. Apan kon mamatay ang bana, ang babaye malingkawas sa katungdanan sa pagkaasawa. ³ Kon makigpuyo siya sa laing lalaki samtang buhi pa ang bana, mananapaw siya. Apan kon mamatay ang bana, gawasnon na siya ug makapamanag lain sa walay pagpanapaw.

⁴ Kamo sab, mga igsoon, namatay na diha ni Cristo. Namatay mo sa Balaod aron masakop sa lain nga nabanhaw sa minatay aron mamunga ta alang sa Diyos. ⁵ Sa nagpuyo pa ta isip mga tawo, ang makasasalang pagbati

nga napukaw sa Balaod milihok sa atong kalawasan ug namungag kamatayon. ⁶ Apan namatay na ta sa nakapugong nato. Naluwas ta gikan sa Balaod. Karon nag-alagad na ta uban sa espiritu alang sa pagbag-o, inay sa karaan, sa letra sa mga sugo.

⁷ Unya, makaingon ba ta nga ang Balaod kabahin sa sala? Dili. Apan dili ko makahibawo sa sala kon dili pinaagi sa Balaod. Dili unta ko makaamgo sa kahakog kon ang Balaod wala pa mag-ingon: *Ayaw kaibgi...* ⁸ Ang sala naghagit sa sugo nga nagpukaw dinhi nako sa kahakog. Kay kon walay sa balaod, patay ang sala.

⁹ Nabuhi ko sa wala pa ang Balaod. Apan sa pag-abot sa sugo, mibalik ang sala, ¹⁰ ug namatay ko. Ang nahitabo mao nga ang balaod sa kinabuhi nagdala nako sa kamatayon. ¹¹ Ang sala migamit sa sugo aron paglimbong ug pagdala nako sa kamatayon pinaagi sa sugo.

¹² Apan, ang Balaod balaan, makiangayon ug maayo. ¹³ Apan ang kaayo ba, makadala nako sa kamatayon? Dili. Ang sala nga nagpahimulos sa butang nga maayo, hinungdan sa kamatayon. Busa, ang sugo nagpadayag sa daotang pamaagi sa sala.

• **7.1** Gipakita sa kataposang kapitulo nga si Cristo nagpalingkawas nato sa sala ug kamatayon ug naatong bugtong agalon. Busa, ang mga kristyano nga Judioag kagikan nangutana: Unsay atong buhaton sa Balaod sa Daang Kasabotan? Wala ba niy kapuslanan? Dili ba, hinatag man ni sa Diyos?

...*namatay na...*(b. 4). Ang Balaod temporaryo lang; dili molungtad. Natapos ang Balaod sa pagkamatay ni Cristo. Bisag alang sa mga Judio ang Balaod kinalabwang awtoridad, ang gibunyagang Judio dili na kinahanglang motuman ini. Hinuon, may daghang sugo bahin sa hustisya ug kaluoy nga kinahanglang sundon sa Kristyano, apan ang sukdanan sa iyang kinabuhi mao ang bug-os nga pagtoo ni Cristo isip manlu-luwas, ug dili ang tulumanon sa kasugoan.

Namatay na... Ang Balaod ni Moises dakong gasa sa Diyos alang sa Israel. Apan kabahin lang ni sa lumalabayng kahimtang diin ang tawo dili hingpit nga gawasnon. Angayng masabant nga walay Balaod o Kasugoan sa simbahan o batakang balaod sa relihiyon nga makabuot sa atong konsensya. Labi pa ang balaod sa kagamhanan.

Ang kristyanos mobating gawasnon atubangan sa kagamhanan ug sa simbahan: tumanon nila ang mga Balaod, kay nakita ini ang timailhan sa kabubut-on sa Diyos. Apan katungod gihapon niya ang pagsaway ini sumala sa pagtoo. Bisag gitudloan tag paagi sa pagpuyo, ang mga balaod nga relihiyoso dili labaw sa panginahanglan sa maayong konsensya.

Sa samang paagi, dili ta mahingpit nga tinunan sa bisag unsang kaalam nga tawhanon, sama sa mga ideyolohiya sa kalingkawasan, sa sensya... Ang tanang tawhanon may katakos, apan si Cristo, ang kaalam sa Diyos, naghukom sa tanan.

Basaha ang susamang tema sa 2 Cor 5:14; kon siya namatay alang sa tanan...

Nabuhi ko... (b. 9). Sayop ang paghunahuna nga nagsulti si Pablo sa iyang kagahapon. Hinuon, naa siyay papel nga gidala ug nagsulti sa ngalan sa Tawo (basaha ang komentaryo sa 5:12-14). Ang laing mga bida ining dramaha mao ang Sala, ang Balaod ug ang Kamatayon.

Alang sa mga Judio klaro ang mensahe: ang Balaod uban sa kasugoan walay gahom pagbag-o sa tawo.

Ang Balaod hawa ni Cristo

• ¹⁴ Nahibawo ta nga ang Balaod espirituhanon. Apan puno ko sa tawhanong kahuyang ug gibaligya nga ulipon sa sala. ¹⁵ Dili ko makapadayag unsay nahitabo nako. Wala ko buhata ang buot kong buhaton kondili, ang akong gikasilagan. ¹⁶ Hinunoo, kon nagbuhat kog daotan nga dili ko buot buhaton, miuyon ko nga ang Balaod maayo. ¹⁷ Ining kasoha, dili akoy naninguha sa daotan kondili, ang sala nga nagpuyo dinhi nako. ¹⁸ Nahibawo ko nga walay maayo dinhi nako. Sa ato pa, sa akong unod. Makabuot ko pagbuhat sa husto, apan dili nako mahimo. ¹⁹ Gani wala ko buhata ang maayo nga buot kong buhaton, ang daotan hinuon nga akong gikasilagan maoy akong buhaton; ²⁰ dili ako ang naninguha sa daotan kondili, ang sala nga nia nako. ²¹ Nasayran ko kining kamaturana: sa tinguha pagbuhat og maayo, ang kadaotan diha nako nagpatigbabaw. ²² Ang kinailadman sa akong kaugalingon miuyon ug nalipay sa balaod sa Diyos. ²³ Apan namatikdan nako sa akong lawas ang laing balaod nga nakigbisog batok sa balaod

sa espiritu nga nagtugyan nako sa pagkaulipon sa balaod sa sala nga nasulat sa mga bahin sa akong lawas. ²⁴ Pagkaalaot nako! Kinsay moluwas nako ining kondisyona nga nalambigit sa kamatayon? ²⁵ Magpasalamat ta sa Diyos pinaagi ni Jesu-Cristo, atong Ginoo!

Busa, uban sa akon konsensya alagad ko sa balaod sa Diyos, samtang ang lawas mag-alagad sa balaod sa sala.

Nakadawat ta sa Espiritu

8 • ¹ Wala nay dakong panagsungui alang sa nagpuyo diha ni Jesu-Cristo, ² kay diha niya ang Balaod sa Espiritu sa kinabuhi nga nagluwas nako sa balaod sa sala ug kamatayon. ³ Walay epekto ang balaod, kay ang unod wala man mosanong. Unya, ang Diyos nga naglaraw pagpukan sa sala, mipadala sa kaugalingong Anak nga daw tawong makasasala aron pagbuntog sa sala ining tawhanong kahimantang. ⁴ Gikan adto, ang kahingpitan nga tumong sa Balaod matuman na diha nila nga naglakaw dili sa dalan sa unod kondili, sa Espiritu.

• 14. ...gihulagway ni Pablo ang kahimtang sa tawo nga nasayod sa kasugoan, apan wala makaila sa gugma sa Diyos. Dili siya gawasnon, apan tawong nabahinbahin. Sa kailadman dunay pakigbisog tali sa duha ka nagkabanging pwersa: ang Balaod nga nagsugo unsay buhaton ug, sa pikas bahin, ang laing balaod sa unod, sa ato pa, sa kinaiya. Busa, dili siya tinuod nga gawasnon.

Apan may napahimutang nga maayo sa kailadman sa tawo: ang *Espiritu* ug usa ka butang nga mosupak sa panginahanglan sa katungdanan, ang *unod* (basaha sa Mc 14:38). Ang *unod* dili ang lawas: ang gitawag nig kahuyangan nato sa pagtuman sa atong katungdanan ug sa pagtubag sa tawag sa Diyos alang sa kabalaan. Sa sulat alang sa taga Galacia si Pablo namulong mahitungod sa mga “buhat sa unod” ug dili lang ang paghuboghubog ug kahilayan ang gipasabot kondili, ang mga tinguha ug pagbati sama sa kasina ug ambisyon. Ang unod nagpasabot sa bisag unsa nga naa sa tawong gisulayan. Busa, ang pagpakigbatok sa unod dili pagsalikway sa lawas.

Gipakita ni Pablo dinhi ang kaugalingon isip wala pa makaila ni Cristo, ug nagpabiling nawataswatas ug naulipon. Sa sunod nga kapitulo hisgotan ang panagbangi tali sa espiritu ug unod sa nagtoo ni Cristo. Alang nila kining panag-

bangia dunay kasulbaran: magpuyo sila sa kalinaw. Busa, mitapos si Pablo sa pagtuaw: *kinsay moluwas nako...? Magpasalamat ta sa Diyos* (b. 24-25).

• **8.1** *Wala nay...*(b. 1). Ang makasasala nabahin tali sa iyang konsensya ug sa naandang bisyo, ug wala siyay paglaom nga makaiikyas. Apan alang sa mitoo ni Cristo, ang maong kahimtang, wala na.

...*mipadala...*(b. 3). Nasayod ta nga ang paghatag ug limos dili makahulip sa suhol nga bunga sa kahago, bisag unsa kadako sa atong tabang sa nag-antos ug biniyaan. Dili sila makabarog ug maresponsabli hangtod nga sila mismo moatubang ug mosulbad sa ilang mga problema. Ingon sab ini ang kaluwasan sa tawo. Ang Diyos dili maluoy sa makasasala ug moingon: “Pagkamakaluluo!... Pagkairesponsabli!... Apan bistihan ko silag puti ug kalimtan ang ilang mga sala aron makita sila nga balaan ug naglingkod sa akong kilid.” Dili buot ang Diyos nga tabonan ang kamaturan kondili, nga mamugna ang bag-ong katawhan. Busa, may usa nila nga mangunayng buntog sa Sala (kanang gahom sa kamatayon nga nagwataswatas ug nag-ulipon sa kalibotan).

Gipas-an ni Jesus ang mga sala sa uban, apan wala siyay sala (Heb 2:14 ug 4:15). Tungod sa

Ang kinabuhi sa Espiritu

• ⁵ Ang naglakaw sumala sa unod hilig sa mga butang sa unod; ang gidumala sa espiritu hilig sa mga butang sa espiritu. ⁶ Ang unod nagpunting sa kamatayon; samtang ang espiritu, sa kinabuhi ug kalinaw. ⁷ Gitinguha sa unod ang supak sa Diyos, bisan gani sa balaod sa Diyos. ⁸ Busa, ang naglakaw sumala sa unod dili makapahimuot sa Diyos.

⁹ Apan dili mo ubos sa pagdumala sa unod kondili, sa espiritu kay ang Espiritu sa Diyos naa man ninyo. Kon wala pa, dili unta mo masakop ni Cristo. ¹⁰ Apan kon si Cristo naa ninyo, bisag ang lawas mamatay isip sangpotanan sa sala, ang espiritu magpabiling buhi kay grasya man ni sa Diyos. ¹¹ Kon ang Espiritu sa mibanhaw ni Cristo sa minatay naa ninyo, ang mibanhaw ni Cristo mobanhaw sab ninyo. Iya ning buhaton pinaagi sa iyang Espiritu nga nagpuyo diha ninyo. ¹² Unya, mga igsoon, biyaan ta ang unod ug dili na magpuyo sumala ini. ¹³ Kon dili, mamatay ta. Hinuon, maglakaw ta sa

sakripisyo ni Cristo, ang gahom sa iyang Espiritu naghimo nga ang magtotoo mobuntog sa mga pwersa sa kamatayon.

Pinaagi sa gugma ug pasaylo, gimugma sa Diyos ang bag-ong kalibotan nga walay pagdumot o tinguha pagpanimalos o natagong kaligutgot. Malinawon ta uban niya: malinawon ta sa usag usa.

• ⁵. ...*gidumala sa espiritu...* Ang kaayohan nga nadawat nato sa pagtoo, ang grasya sa Diyos kanato lainlaing dagway sa mao rang grasya: gisagop ta sa Diyos nga iyang mga anak ug gihatagan ta sa iyang Espiritu, ang naghiusa niya sa iyang Anak. Busa, ang Espiritu aktibo sa tanang binuhat nga gihiro sa Diyos pinaagi sa iyang Anak. Nagpuyo siya sa espesyal nga paagi sa pagkasinagop nga Anak sa Diyos.

Ang tawhanong kinabuhi ni Cristo nag-andam ug paagi paglambigit sa Espiritu adtong pagasagopon, aron mabalaan sila ug mabag-o diha sa Diyos. Miuna pag-anhi si Cristo, dayon ang Espiritu. Mao nga una tang gipahinudoman ni Pablo sa maluwasnong buhat ni Cristo (5 ug 6); karon nagsulti siya bahin sa Espiritu.

Ingonon ba natog “sumala sa Espiritu” o “sumala sa espiritu”? Sa Biblikanhong pagsabot, ang espiritu nagkahulogan sa bisag unsa nga atoa, sa samang higayon iya pod sa Diyos. Ang tawo unod ug dugo, may kasingkasing, kalag ug hunahuna, apan ang espiritu mao ang gipadala

Espiritu ug patyon ang mga buhat nga lawasnon aron mabuhi ta. ¹⁴ Ang naglakaw sa Espiritu sa Diyos, mga anak sa Diyos.

¹⁵ Mawala na ang kahadlok, kay wala man mo makadawat sa espiritu sa kaulipnan. Ang inyong nadawat mao ang Espiritu nga naghimo ninyo nga mga anak. Matag sangpit nato: “Abba, Amahan,” ¹⁶ ang Espiritu nagpasalig sa atong espiritu nga ¹⁷ mga anak ta, ug mga sumusunod. Maato ang kabilin sa Diyos nga paambitan nato ni Cristo; kay kon nag-antos ta karon uban niya, moambit sab ta sa Himaya uban niya.

Ang kalibotan sab nagpaabot

¹⁸ Akong giisip nga ang pag-antos sa atong kinabuhi karon dili makatumbas sa Himaya nga ipadayag ug ihatag kanato. ¹⁹ Ang tanang binuhat mahinangpong nagpaabot sa pagkatawo diha sa himaya sa mga anak sa Diyos. ²⁰ Kay ang kalibotan naulipon man sa kapakyasan. Wala ni maggikan sa kaulingon, apan sa nag-ulipon ini. ²¹ Hinuon, duna niy paglaom, kay bisan ang

sa Diyos sa tawo. Busa, ining bahina mas haom ang pag-ingon “ang espiritu”, sa ato pa, ang atong espiritu nga nakasinati sa Diyos, ug sa ubang higayon: “ang Espiritu”, ang ikatulo nga diyosnong persona, pinaagi niya gihatag kanato sa Diyos ang ilang kaulingon.

...*wala man mo...*(b. 15). Ang Espiritu magbag-o sa atong pagkatawo ug gawi atubangan sa Diyos. Naila siya karon isip ang modala nato sa malipayon ug gawasnong pagsangpit og “Amahan” sa Diyos, sama sa gitudlo ni Cristo.

...*Ang tanang...*(b. 19). Dihang gibuhat sa Diyos ang tawo, gisugo siya pagdumala sa tanang binuhat. Busa, gidumala sa masalaypon ang kalibotan. Apan ang sala nakatakod sa bisag unsa nga tandogon. Ang Biblia mismo nakamatikod nga ang kauswagan sa mga nasod, kanunayng magdalag kaulipnan ug pahimulos; ang nakaplagan sa sensya gipanggamit aron pagdaot sa minilyong kinabuhi sa mga gubat sa tibuk kalibotan. Tan-awag unsay nahitabo sa kinaiyahan ug kahanginan: hinuktokig pila ka milyon ka kinabuhi ang nakalas sa mga gubat ginamit ang mga sentipikong kahimanan sa gubat. Giingon ni Pablo nga kining kalibotana nga nahugawan sa sala, mabag-o ug mabalaan kon moabot ang pagkabanhaw.

...*ang tanang binuhat...*(b. 22). Wala tay nakita nga malinawong pag-uswag sa kalibotan kondili, ang panagbangi, ang dinumtanay ug kabangis, kay kining kalibotana dili pinuy-anang

gimugnang kalibotan maluwas sa kamatayon ug makaambit sa kagawasan ug Himaya sa mga anak sa Diyos.

²² Nasayod ta nga ang tanang binuhat nag-agulo ug nag-antos nga daw nagbati. ²³ Dili lang ang mga binuhat ang nag-agulo, apan kita sab, bisag gihatag kanato ang Espiritu isip pasi-una sa pagkatawo natong nag-agulo. Mahinangpon tang nagpaabot sa adlaw kanus-a ang Diyos mohatag nato sa tanang katungod ug moluwas sab sa atong lawas.

²⁴ Ang paglaom paagi nga maluwas ta. Apan kon makita na nato ang atong gilaoman, wala nay laoman. Kay unsaon man ninyo paglaom sa inyo nang nakita? ²⁵ Busa, naglaom ta sa wala pa nato makita nga atong madawat pinaagi sa mapailubong paglaom.

• ²⁶ Ang Espiritu motabang nato sa atong kahuyang, kay wala ta masayod unsaon ug unsay pangayoon. Apan ang Espiritu mangamuyo alang nato

molungtad sa mga anak sa Diyos. Apan dapit sa pag-antos, sa pakigbisog ug sa kangitngit nga nag-andam nato sa gitagana sa Diyos: “ang adlaw kanus-a ang Diyos mosagop ug magluwas nato sa hingpit”.

• ²⁶. ...*kay wala ta...* Ang pag-ampo dili lang ang pagbungat sa mga pulong ug ang pagpangayo. Alang ni Pablo, ang mga pulong dili importanti kondili, ang lawom nga pangandoy sa Espiritu sa Diyos sa atong kailadman.

Ang Espiritu...(b. 26). Maayo nga atong ipadayag sa Diyos ang mga problema ug kabalaka, ginamit ang mga pulong nga dinasig sa Espiritu, apan mas maayo kon ang Espiritu magdasig nato sa paghilom diha sa pag-ampo, samtang ang Diyos nagpaambit sa iyang kalinaw.

• ²⁸. ...sa kataposang bahin gisaysay ni Pablo ang buhat sa Diyos pinaagi sa iyang Espiritu. Apan sa pagkatinuod ang grasya sa Amahan nagtuhoop nato sa tanang higayon sa atong kinabuhì. Walay hitabo sa kalibotan, sa katilingban, sa pamilya ug sa atong kinabuhì nga sulagma lang, kay gibut-an ning daan.

Busa, ang gipili...(b. 30). Gitagaag gibug-aton ni Pablo ang pagtagad sa Amahan sa taga tagsa nato!

Dunay naghunahuna nga dili gyod ta gawasan ug ang gipili sa Diyos sa takulahaw lang nangaluwas. Wala ipasabot dinhi nga dunay gipili aron maluwas, samtang may gipili pod nga dili maluwas. Giingon ni Pablo nga gipili sila aron makaila ni Cristo: lahi ra ni sa kaluwasan.

uban ang agulo nga dili matukib. ²⁷ Ang nakakita sa tanang tinagoan, nahibawo sa mga tinguha sa espiritu unsay kabubut-on sa Diyos.

• ²⁸ Nahibawo ta nga ang Diyos nagbuhat sa tanan alang sa kaayohan sa naghigugma niya nga gitawag sumala sa iyang plano. ²⁹ Ang nailhan na, gimbut-an sab niya nga mahisama sa iyang anak, aron mahimong Panganay sa daghang igsoon. ³⁰ Busa, ang gipili sa Diyos, iyang gitawag. Ang gitawag, gitarong ug gihatagan sa iyang Himaya.

³¹ Unsay atong isulti? Kon ang Diyos uban nato, kinsay batok nato? ³² Unsaon man sa Diyos sa dili paghatag kanato sa tanang butang nga wala man gani niya ibilin ang iya mismong Anak hinunoo, gitugyan alang natong tanan? ³³ Kinsay makapasangil sa gipili sa Diyos kon giwagtang ang ilang sala? ³⁴ Kinsay mangahas pagsilot nila? Si Cristo ba nga namatay unya, naban-

Sa pagtawag...(b. 30). Sukad pa sa sinugdan sa kalibotan nakaila na nato ang Diyos diha ni Cristo. Layo ni kaayo sa tawhanong ginikanan! Nakaila na ang Diyos ug nagmahal nato sukad sa pagbuhat nato.

Bisag unsang paagiha nga nakaila ta ni Cristo, personal ning pagtawag sa Diyos nga naghatag natog higayon sa pagtoo.

...gisantos...(b. 30). Sa ato pa, bisag unsay maayo dinhi nato ug makapahimuot niya, kana iyang hinatag. Ang gingharian sa Diyos mas lapad ug malukpanon kay sa Simbahan. Ang labing daghan sa katawhan wala makaila ni Cristo ug sa Ebanghelyo. Apan nasayod ang Diyos unsay buhaton aron magiyahan sila ug maluwas; kay ang sakripisyo ni Cristo nagluwas sa tanang katawhan. Nagpahinudom lang si Pablo sa mga magtotoo, nga ang pagtoo ni Cristo personal nga gasa; dili unta sila mawad-ag kadasig. Basaha sab ang komentaryo sa 9:14.

...kinsay batok nato (b. 31)? Naghunahuna si Pablo sa mga daotang pwersa nga naglibot ug kanunayng nagtukmod nato. Naghunahuna siya sa adlaw sa Hukom kanus-a ang daotang espiritu nga magsusumbong, moatubang nato uban sa kasaypanan nga atong nabuhat. Naghunahuna siya sa nahalot natong tanlag nga kanunayng nagtuliskot nato. Ang gugma ug pasaylo ni Cristo mas gamhanan pa ining tanan. Dili angay nga ang magtotoo mahalot sa nabalikbalik nga kalapasan, ni magduhaduha sa gugma sa Diyos. Mahinungdanon nga naa kanunay ang matinud-anong panguha sa pagpuyo subay sa kama-tuoran.

haw ug naglingkod sa tuo sa Diyos ug nangama alang nato?

³⁵ Kinsay mobulag nato sa gugma ni Cristo? Ang mga pagsulay ba, o kahingawa, panghisi o gutom, kakulag sinina o kakuyaw o espada? ³⁶ Sumala sa giingon sa kasulatan: *Tungod ug alang nimo gipamatay mi sa tibuok adlaw. Ila ming gipakasama sa unodrong ihawonon.*

³⁷ Dili, ining tanan labaw ta sa mananaog. Salamat sa nahigugma nato. ³⁸ Sigurado ko nga dili kamatayon ni kinabuhi, dili mga anghel ni espirituhanong gahom, dili ang karon ³⁹ ni ang umaabot, ni ang mga kalibotanong gahom nga gikan sa langit o sa kailadman sa yuta, ni bisag unsa nga binuhat ang makapahilayo nato sa gugma sa Diyos, nga atong gihuptan diha ni Jesu Cristo, atong Ginoo.

Wala manoo ang mga Judio

9 • ¹ Sultihan tamo sa tumang kamatinud-anon diha ni Cristo, ug ang akong konsensya nagpasalig nako diha sa Espiritu Santo nga wala ko namakak: ² Akong gibati ang dakong kasubo ug makanunayong kahingawa alang sa mga Judio. ³ Mas pakatam-ison ko pa nga mag-antos sa tunglo nga mahimulang ni Cristo kay sa akong kaigsoonan ug kabanayan sa dugo, ⁴ ang mga Israelita nga gisagop sa Diyos. Ang iyang Himaya naa nila. Ila ang Kasabotan, ang Balaod, ang pagsimba ug

ang mga saad sa Diyos. ⁵ Mga kaliwat sila sa mga Patriarka, ug gikan sa ilang kaliwat natawo si Cristo, siya nga labaw sa tanan, ang Diyos nga bulahan hangtod sa kahangtoran. Amen!

⁶ Dili ta makaingon nga ang pulong sa Diyos wala matuman. Kay dili tanang Israelita iya sa Israel. ⁷ Ug dili tungod sa ilang pagkakaliwat mga anak sila ni Abraham; silang tanan iyang mga anak; kay giingnan man siya: *Ang mga anak ni Isaac tauwgon nga imong kaliwat.* ⁸ Nagpasabot ni nga ang mga anak sa Diyos dili nato maingon nga kaliwat ni Abraham kondili, sa mga anak lang nga nahimugso niya tungod sa saad sa Diyos. ⁹ Kining mga pulonga nagpunting sa maong saad: *Mobalik ko sa samang panahon, ug si Sara manganak og lalaki.* ¹⁰ Sa si Rebeca na ang nagsabak, ang asawa sa atong amahan, si Isaac, ¹¹ ug sa wala pa matawo ang kaluha, sa wala pa makabuhay og maayo o daotan. Busa, ang laraw sa Diyos nag-agad sa iyang kabubut-on ang Diyos miingon: ¹² dili sa katakos ni bisag kinsa kondili, sa kaugalingong panawagan, giingnan siya ¹³ Sumala sa giingon sa Kasulatan: *Akong gipili si Jacob ug gisalikway si Esau.*

Makiangayon ang Diyos

• ¹⁴ Moingon ba ta nga dili makiaingayon ang Diyos? Dili. ¹⁵ Hinuon, ang Diyos miingon kang Moises: *Mopasay-*

• **9.1** Sa iyang pagkaJudio, miambit si Pablo sa kahingawa sa ubang Judio nga mitoo ni Cristo. Nganong wala man dawata sa piniling katawhan ang ilang Manluluwas? Kon pinili pa silang katawhan nganong dyotay ra nila ang gipili?

Susama ra ning kahingawaa sa mga banayng katoliko kon ang anak dili na mosimba o moingon nga nawad-ag pagtoo. Kahasol sab ni sa misyonaryo: ang lubasan ug hinimbahon maoy labing lisod sangyawan sa pagbag-o, ug ang mobabag nga masangyawan ang taga gawas.

Nahitabo ni, kay ang pagtoo dili man lang samag kabilin o kahibawo nga ipasa sa ginikanan ngadto sa mga anak. Ang pagtoo gasa sa Diyos.

• **14.** Gisubli ni Pablo ang iyang giingon sa 8:28. Ang pag-ila ni Cristo gasa nga ihatag sa Diyos sa gusto niyang hatagan. Apan kon dili

niya ihatag kining grasya, may lain siyang ihatag sa magdala gihapog kaluwasan bisag wala makaila ni Cristo.

Ang katarongan nga gibasi sa istorya ni Jacob ug Esau, nagkahulogan nga gipalabi si Jacob kang Esau tungod sa gitakdang misyon (12). Sa tudling 13, kinutlo kang Mal 1:3, si Jacob ug si Esau wala magpasabot og duha ka tawo, ug ang usa gisalikway sa Diyos, apan istorya ni sa duha ka nasod, ang Israel ug Edom.

Sa samang paagi sa 9:17, *giingon nga gipagabi sa Diyos ang kasingkasing ni Paraon.* Alang sa mga Hebreo ang kasingkasing simbolo sa pangisip. Busa, nagpasabot ni nga gitugtan sa Diyos nga magpabaling gahig ulo si Paraon alang sa iyang kaparotan. Wala ni magkahulogan nga ang Diyos mismo nagtukmod sa tawo sa pagpaka-sala o pagdala nato sa impierno.

*lo ko sa akong pasayloon ug maluoy sa akong kaluy-an.*¹⁶ Busa, ang mahinungdanon dili nga maguol ta o magdali kondili, nga ang Diyos maluoy.¹⁷ Sa Kasulatan miingon siya kang Paraon: *Gihimo tikaw nga Paraon aron pagpakita sa akong gahom diha nimo, ug aron ang tibuok kalibotan makaila sa akong ngalan.*¹⁸ Busa, ang Diyos maluoy sa buot niyang kaluy-an; mopatig-a sa kasingkasing kang bisag kinsa nga iyang but-an.¹⁹ Tingali moingon ka: “Unya, nganong magmulo man ang Diyos nga wala may makasupak sa iyang kabubut-on?”²⁰ Apan, higala, kinsa ka man nga mosudya sa Diyos? *Ang kulon nga hinimo sa yuta moingon ba sa naghimo: nganong gihimo ko nimo nga sama ini?*²¹ Dili ba, nag-agad man sa mangungulon ang paghimo gikan sa yuta og kulon nga pangdayan o kulon nga panggamit?

²² Kon ang Diyos, miagwanta sa dakong pailob sa mga kulon nga angay sa iyang kapungot ug angayng buakon

aron pagpakita sa kasuko ug sa kasangkad sa iyang gahom.²³ Apan buot niyang ipakita ang mga bahandi sa iyang Himaya sa uban, sa mga kulon sa kaluoy nga giandam niya alang sa himaya.²⁴ Ug gitawag ta niya dili lang gikan sa mga Judio kondili, sa mga pagano²⁵ sumala sa iyang giingon pinaagi ni propeta Oseas: *Akong tawgog ‘akong katawhan’ kadtong dili nako katawhan, ug ‘akong hinigugma’ ang wala higugmaa.*²⁶ Sa samang dapit din sila giingnan: *‘Kamo dili akong katawhan,’ tawgon sila nga mga anak sa buhing Diyos.*

²⁷ Bahin sa Israel, si Isaias mipahayag: *Bisag sama kadaghan ang mga Israelita sa balas sa dagat, pipila lang ang maluwas.*²⁸ *Butang ni nga husayon sa Ginoo sa Israel sa walay pagkapakyas o pagdugaydugay.*²⁹ Si Isaias mipahayag sab: *Kon ang Makagagahom nga Ginoo wala pa magbilin natog kaliwatan nahisama na ta sa Sodoma ug Gomorra.*

PREDISTINASYON

Daghan ang mogamit sa mga pulong ni Pablo ug sa ubang teksto sa Biblia aron pagmatuod sa pagtulon-an nga dili ta gawason ug, kon gibuhat ta sa Diyos aron ihulog sa impiyerno, wala tay mahimo. Unsaon man nato paghigugma sa kinasingkasing sa ingon ining Diyos?

Kon ang Diyos nagtawag nato sa personal nga relasyon sa gugma ug kamaunongon tali niya (Os 2:21), tungod ni kay gawason man ta ug responsabli (Sir 15:14).

Mahitungod ining pagtulon-ana, moingon ta: – ang Diyos nga dili kinutohan sa panahon nahibawo ug nagpiho sa samang higayon sa sinugdan ug katapusan sa matag usa nato. Walay kinabuhing naparot tungod sa pagpasagad o sa daotang pagtoo sa Diyos. (Rom 8:28; Santiago 1:13). Walay bisag kinsa nga makapugong sa maluwasnon niyang laraw (Rom 8:15).

– ang atong kaluwasan gasa sa Diyos. Walay makatoo ug makapahimuto sa Diyos gawas kon gitawag siya: Rom 11:15; Fil 2:13. Walay angayng manghambog gumikan sa iyang katakos ug angayng mangayog ganti (Ef 2:9; Fil 3:9).

– ang Diyos aktibo sa tanan dinhi nato kon abli lang ta sa iyang kalihokan. Kadtong sirado ug nagdumili pagdawat mao ra poy manubag sa ilang kalaot. Busa, ang Simbahan nagtudlo sa predistinasyon aron pagpadayag ining maluwasnong buhat. Itandi ang Mt 25:34, ang gingharian nga giandam alang ninyo sa 25:41 – ang kayo nga giandam alang sa yawa.

Busa, dili angayng parehason ang duha ka lainlaing kahulogan sa predistinasyon: alang ni Pablo, may kalabotan ni sa mahigugmaong laraw sa Diyos sukad pa sa sinugdan. Basaha ang komentaryo sa Ef 1:5.

Dili ni sama sa pagtulon-an nga mibutho sa ika-16 ka siglo sa panahon ni Luther, Calvin ug ubang katoliko nga teyologo. Naghunahuna sila nga ang katawhan gilainlain nang daan sa Diyos: ang maluwag ug ang silotan sa impiyerno.

Niining paagiha ang tawo walay mahimo sa iyang padulngan, kay ang tanan ubos man sa panalangin o sa tunglo sa Diyos.

Akong tawgog...(b. 25). Sama ni sa 1 P 2:10. Wala isalikway sa Diyos ang Israel, bisag wala ilha sa mga Judio ang ilang Manluwas, aron magpadayon pagtuman sa misyon sa kalibotan. Hinuon, ang mga dili Judio sa tanang dapit sa kalibotan magtukod og bag-ong katawhan sa Diyos.

...pipila lang...(b. 27). Ang mga Judio nga mitoo ni Cristo, angayng magpasalamat sa Diyos nga gitawag sila, imbis magbagulbol. Ang Diyos nagluwas sa kalibotan pinaagi sa gagmayng mga pundok. Bisan gani sa Simbahan, dyotay ra ang nagsunod sa Ebanghelyo, kay grasya man ni sa Diyos.

Gipatin-aw ni Pablo nganong nawani sa mga Judio ang katuyoan sa *Balaod* (b. 31). Kay buot silang mabalaan sa kaugalingon rang paningkamot. Niini, daghang kristyanos karon parehas ra nila. Nisiguro sila sa ilang mga buhat ug nakontento sa ilang kinabuhi.

³⁰ Unsa diay ang atong giingon? Nga ang mga pagano nga wala magtinguha sa katarong nakakaplag ini. (Nagsulti ko sa katarong tungod sa pagtoo); ³¹ samtang ang Israel, nga naglaom nga matarong pinaagi sa Balaod, nag-guba sa katuyoan sa Balaod. ³² Ngano man? Kay nagsalig sila sa pagtuman sa Balaod, dili sa pagtoo. Busa, napandol sila sa batong makapandol, si Cristo. ³³ Ug sama sa giingon: *Tan-awa ninyo. Nagbutang ko sa Sion ug bato nga makapandol sa katawhan, dakong bato nga makapasukamod nila; apan ang nagtoo dili malingla.*

Naningkamot sa kahingpitan

10 ¹ Mga igsoon, manghinaot ko sa tibuok kong kasingkasing nga ang mga Judio maluwas. Nag-ampo ko sa Diyos alang nila. ² Makasaksi ko nga madasigon sila alang sa Diyos, bisag sa sayop nga paagi. ³ Wala sila mahibawo sa dalan sa katanong sa Diyos. Samtang naningkamot sila nga mahingpit sa kinaugalingon lang, dili sila makadawat sa paagi sa Diyos sa paghatag ini. ⁴ Kay si Cristo ang katuyoan sa Balaod ug pinaagi-ini makabot sa magtotoo ang katanong.

⁵ Kabahin sa kabalaan nga gikan sa Balaod, si Moises nagsulat: *Ang nag-sunod sa Balaod makakaplag og kinabuhi pinaagi ini.* ⁶ Apan ang kabalaan nga gikan sa pagtoo makaingon: *Ayawg ingon sa imong kasingkasing: Kinsay makasaka sa langit?* (sa pagkatinuod, si Cristo gikan did-to.) ⁷ *O kinsay manaog sa ilawom sa yuta?* (sa pagkatinuod, si Cristo nabanhaw sa mga patay.) ⁸ Ang kabalaan nga gikan sa pagtoo nag-ingon: *Naa sa duol ang pulong sa Diyos, sa inyong ngabil ug kasing-kasing.* Kini ang mensahe nga among giwali. ⁹ Kay kon mobungat mo sa inyong mga ngabil nga si Jesus Ginoo ug sa inyong kasingkasing nga

nagtoo mo nga ang Diyos mibanhaw niya sa minatay, maluwas mo. ¹⁰ Pinaagi sa kiningkasing nga pagtoo mangkon ninyo ang tinuod nga kata-nong. Pinaagi sa pagtoo sa inyong ngabil maluwas mo. ¹¹ Kay ang Kasulatan nag-ingon: *Walay nagtoo niya nga maulawan.* ¹² Dinhi walay kalainan tali sa Judio ug Griyego; ang tanan may parehong Ginoo nga naghatag og kapuno sa nagsangpit niya. ¹³ Sa pagkatinuod, *ang tanan nga nagsangpit sa ngalan sa Ginoo maluwas.*

¹⁴ Apan unsaon man nila pagsang-pit sa Ginoo kon wala silay pagtoo? Unsaon nila pagtoo kon wala sila makadungog bahin niya? Unsaon nila pagkadungog kon walay nagwali? ¹⁵ Unsaon man nila pagwali kon walay nagpadala nila aron pagwali? Sumala sa giingon sa Kasulatan: *Pagkanindot tan-awon adtong nangabot nga nag-dala sa maayong balita!* ¹⁶ Bisan tuod og dili ang tanan misunod sa maayong balita, sumala sa giingon ni Isaias: *Ginoo, kinsay mitoo sa among giwali?* ¹⁷ Busa, ang pagtoo gikan sa pagwali; ug ang pagwali nagsukad sa pulong ni Cristo.

¹⁸ Mangutana ko: Wala ba makadungog ang mga Judio? Dayag nga nakadungog, kay ang tingog sa nagwali milanog sa tibuok kayutaan; *ang ilang tingog nadungog hangtod sa kinatum-yan sa kalibotan.* ¹⁹ Kinahanglan nga mangutana ko: Wala ba makasabot ang Israel? Si Moises ang unang miingon: *Masina mo sa nasod nga dili nasod. Akong ukayon ang inyong kasu-ko batok sa buang nga nasod.* ²⁰ Si Isaias nangahas pagpadayon sa pag-ingon: *Nakaplagaan ko sa wala mangita nako.* ²¹ Samtang naghisgot bahin sa Israel, si Isaias miingon: *Gitunol ko ang akong kamot sa tibuok adlaw ngadto sa masupilon ug masukulong mga tawo.*

• **10.1** Gipadayon pagpadayag ni Pablo ang kamaduhaduhaon sa mga Judio, ginamit ang susamang paagi sa pangatarongan sa mga Judio sa iyang panahon.

Ang salin sa Israel naluwas

11¹ Busa, mangutana ko: Gisalikway ba sa Diyos ang iyang katawhan? Wala. Ako mismo Israelita, kaliwat ni Abraham, sa tribu ni Benjamin.² Ang Diyos wala mosalikway sa katawhan nga iyang gipili. Wala ba mo makahibawo sa giingon sa Kasulatan kabahin ni Elias diha nga gisumbong niya sa Diyos ang Israel?³ Miingon siya: *“Ginoong ilang gipatay ang imong mga propeta, giguba ang imong mga altar, ug ako na lang ang nahibiin. Karon buot ko nilang patyon.”*⁴ Unsay tubag sa Diyos? *“Nagbilin ko alang nako og 7,000 nga wala mosimba ni Baal.”*⁵ Sa samang paagi karon dunay nahibilin sa Israel, ang napili pinaagi sa grasya.⁶ Nag-ingon ko: sa grasya, dili tungod sa ilang nahimo. Kon tungod ini, makawang ang grasya.

⁷ Unsa na man? Ang Israel wala makakaplag sa ilang gipangita. Apan ang gipili sa Diyos nakakaplag. Ang uban nagmagahi sa ilang kasingkasing.⁸ Matud pa sa Kasulatan: *Gitig-a sa Diyos ang ilang kasingkasing ug salabotan. Hangtod ining adlaw ang ilang mata dili makakita, ni ang dalunggan makadungog.*⁹ Si David nag-ingon: *Madakpan unta sila ug mahulog sa laang sa ilang mga kombira; mapukan unta sila, ug silotan.*¹⁰ *Mabuta unta sila aron dili makakita. Mabuktot unta hangtod sa kahangtoran.*

Ayawg tamaya ang nasukamod

¹¹ Mangutana ko pag-usab: Napan-dol ba sila sa ingon nga napukan? Wala. Ang ilang pagkapandol naka-paabot sa kaluwasan sa paganong kanasoran. Kini, sa laing bahin, maka-ghat sa kasina sa Israel.¹² Kon ang kasaypanan sa Israel nakapadato sa kalibotan, kon ang tipik sa iyang kapakyasan nakapadato sa mga paganong nasod, unsay mahitabo kon ang Israel makaabot sa katumanan?

¹³ Karon ingnon tamo nga dili mga Judio: Akong gitahan ang akong kau-

galingon isip apostol sa paganong kanasoran.¹⁴ Apan nanghinaot ko nga ang akong pag-alagad magmalampuson aron mapukaw ang kasina sa akong kaliwat ug sa kapulihay makaluwas sa pipila nila.¹⁵ Kon ang kalibotan nakigdait sa Diyos samtang nagkatibulaag sila, unsay mahitabo kon dawaton na sila? Dili menos kay sa pagkabanhaw sa minatay.

¹⁶ Kon ang unang mga bunga gihalad sa Diyos, ang tanan hinalad. Kon ang mga gamot balaan, mao sab ang mga sanga.¹⁷ Ang ubang sanga giputol sa kahoyng olibo, samtang kamo, ingog kahoyng olibo sa lasang, gisugong sa lugar ini. Nakapahimulos mo sa gamot ug duga.¹⁸ Busa, karon, ayawg palabilabi sa ingon, tamayon ang mga sanga; kay wala mo magsapnay sa mga gamot hinunoo, ang mga gamot nagsapnoy ninyo.¹⁹ Tingalig moingon mo, “Giputol nila ang mga sanga aron pagsugong nako.”²⁰ Maayo, apan giputol sila, kay wala motoo, samtang nagbarog mo sa pagtoo. Busa, ayaw pasobrahig panghambog hinunoo, pagbantay.²¹ Kon ang Diyos wala mopasaylo sa natural nga mga sanga, kamo sab dili pasayloon.

²² Dayega ninyo sa samang higayon ang kaayo ug ang kaistriko sa Diyos. Istriko siya sa nangapukan, apan manggihatagon kon magpabilin mong matinud-anon. Kon dili, putlon pod mo.²³ Kon dili sila magpadayon pagsalikway sa pagtoo, isugong sila, kay ang Diyos makasugong nilag usab.²⁴ Kon gikuha mo gikan sa kahoyng olibo sa lasang diin nalangkob mo ug, bisag lahi mog kaliwat gisugong mo sa maayong olibo, sila nga samag kaliwat, sayon kaayong isugong sa kaugalingong pu-noan.

Maluwas ang Israel

• ²⁵ Buot ko nga makasabot mo sa mga misteryosong dikreto sa Diyos, basig mag-isip mo sa inyong kaugalingon nga labaw nila: usa ka bahin sa

Israel magpabiling gahi hangtod nga ang kadaghanan sa mga pagano makasulod.²⁶ Unya, ang tibukol Israel maluwat. Matud pa sa Kasulatan: *Sa Sion maggikan ang Manunubos nga moputli sa mga anak ni Jacob sa ilang sala.*²⁷ Mao ni ang kasabotan nga akong himoon uban nila: Papason ko ang ilang sala.

²⁸ Bahin sa Ebanghelyo, ang mga Judio maoy mga kaaway. Apan alang ni sa inyong kaayohan. Bahin sa pagkapinili nila, hinigugma gihapon sila tungod sa ilang katigulangan,²⁹ kay ang tawag sa Diyos ug ang iyang mga gasa dili mabakwi.

³⁰ Pinaagi sa pag-alsa sa mga Judio ang kaluoy sa Diyos miabot ninyo nga walay pagtahod sa Diyos.³¹ Sa pag-alsa nila karon aron makadawat mo sa kaluoy sa Diyos, kaluy-an pod sila sa tukmang panahon.³² Kay ang Diyos

mitugyan sa tanan sa kamasupilon aron pagpakita sa iyang kaluoy sa tanan.

³³ Pagkalawom sa mga bahandi, kalam ug kahibawo sa Diyos! Ang iyang pagbuot dili mapatin-aw; ang iyang mga paagi dili masabtan!³⁴ *Kinsay makatugkad sa iyang mga hunahuna? Kinsay makatambag niya? Kinsay nakauna paghatag niya sa ingon, nga ang Diyos angayang mobayad?*³⁶ Kay ang tanan gikan niya, gibuhat niya ug kinahanglang mobalik niya. Kaniya ang himaya hangtod sa kahangtoran! Amen.

Kristohanong kinabuhi: Paggakabana

12[•] ¹ Busa, nangamuyo ko ninyo, mga igsoon, sa kaluoy sa Diyos, sa pagtugyan sa kaugalingon isip buhi ug balaang sakripisyo nga makapahimut sa Diyos: ingan ani ang

ANG PADULNGAN SA MGA JUDIO

• **11.25** Ang mga tudling 11:11 ug 11:25 naghigot sa padulngan sa mga Judio. Ang tinuod mao nga daghan sa mga Judio wala modawat ni Cristo. Sa ngadtongadto, sumala sa panagna ni Cristo, ang mga Judio nagkatibulaag sa tibukol kalibotan, ug nahimong katawhang walay yuta. Nahiusa lang sila sa Balaod, mga tradisyon ug labaw sa tanan sa kasigurohan nga gipili sila nga katawhan sa Diyos sa tanang kanasoran sa kalibotan.

Sa kaulahian, ang mga Judio gilutos ug gipuo sa daghang nasod, ug sa kristyanong kanasoran gitukmod sa panatiko nilang tinoohan. Usahay gipugos sila pagsagop sa kristohanong pagtoo. Ang ubang kristyanos nag-isip nga kining nahitabo sa mga Judio silot tungod sa gibuhat sa ilang katigulangan pagpatay ni Cristo busa, ang mga Judio dili na katawhan sa Diyos, ug ang ilang tinoohan walay pulos.

Apan karon nga napamalandongan nag maayo ang ilang kahimtang, miila ta nga ang pagkakatawhan sa Diyos sa mga Judio wala mahunong. Gani, daghan silag natampo natong kristyanos: ang diyosnong mga gawi ug mithi nga angay tang huptan. Sa daghang higayon kitang kristyanos dili magkadimao ug maglibog pag-ila sa iya sa panggamhanan ug sa relihiyon, hangtod nga madala ta sa pagsagop ug mga kawisa nga kasagaran sa diwa sa Ebanghelyo. Samtang ang mga Judio, adtong panahona walay armas ug kaugalingong yuta, apan nagpabiling nahiusa sa pagtoo bisan pa sa panglutos. Diha nga ang kristyanos nahiluna na sa pagpuyo, mao ray ilang gilantaw ang pamatasan nga angayng puy-an sa ilang tinoohan ug laktod silang nalimot pagpangandam alang sa pagbalik

ni Jesus. Sa usa ka bahin, ang mga Judio nahingawo pag-atubang sa kalibotan. Gipanghiguraot nila ang pagsimbang diosdios nga supak sa hustisya; ang mining nasyonalismo, ang pagsimba sa mga armas ug militarismo, ang pagsimba sa kadagkoan sa nasod ug sa tinoohan.

Makita nga ang tinoohan sa mga Judio dili patay, kay alang nila, ang Biblia tinubdan sa kinabuhi. Morag gitandi ni Pablo ang kalainan sa panglantaw tali sa mga Judio ug Kristyanos. Ang mga Judio wala na magpaabot og Manluwas. Alang nila, ang gihisgotang Mesiya sa Biblia mao ang piniling katawhan. Sa hinugpong, silay moluwas sa kalibotan, ug padayon silang nagpaabot sa masaarong kalibotan, apan dili hingpit nga makab-ot. Sa lain, ang mga kristyano naglaom sa mas maayong kalibotan, uban sa kasayoran nga ang gingharian sa Diyos miabot na, apan hingpiton pa sa umaabot; diha ni Cristo nahuptan nato ang tanan.

Giklaro pag-ingon ni Pablo nga sa kataposan sa panahon ang nasod sa Israel mahiusa ra uban ni Cristo ug nga maamgohan ra sa mga Judio ug Kristyanos nga ang duha ka nagkalahing kasaysayan, sa tinooray, usa ra.

• **12.1 ...pagtugyan...** Ang usag usa ka kristyano gitawag aron mahimong katumanan sa mga laraw sa Diyos. Ang gibuhat matag Domingo (bisag unsa ni ka importantanti), dili mao ang pagsimba ug ang mga katungdanan alang sa Diyos kondili, ang adlaw adlawng pakigrelasyon sa isigkatawo.

Ayaw sunod (b. 2). Atong makita nga adlaw adlaw gilibotan ta sa lainlaing pwersa sa gawas: mga bag-ong urog, kanta, sayaw, pasundayag,

pagsimba gikan sa usa ka binuhat nga may rason.² Ayawg sunod sa kalibotan diin nagpuyo mo. Hinunoo, usba ang inyong kaugalingon sa pagbag-o sa inyong hunahuna. Kinahanglang masayod mo sa kabubut-on sa Diyos, unsay maayo, unsay makapahimuot, unsay hingpit.

³ Ang grasya nga gihatag kanako sa Diyos nagtugot nako sa pag-sulti ninyong tanan: Pagdasig mo apan ayawg itago. Ang matag usa kinahanglang magmaalamon sa pagbuhat pina-subay sa mga gasa sa pagtoo nga gituga kaniya sa Diyos.

• ⁴ Tan-awa, ang atong lawas. Usa ra ni, apan daghag bahin. Dili ang tanan managsamag buluhaton.⁵ Mao sab ta,

ubp: naay malinglahong mga propaganda sa mga negosyo ug politika: mga plano sa kagamhanan, mga langyawng implowensya ug daghan pa... Kasagaran, nagtisos nig mini nga mithi ug panglantaw ug nahimong sama sa droga nga naglamat nato pagtan-aw sa kamatuoran nga wala mahibaw-i nga nagpugong sa atong kagawasan ug paglambo. Supak ni sa katawhanon, ug sa kristohanong diwa; supak sa pangkatawhang interes. Apan ang tawo dali rang madala tungod sa kakusog sa bul-og sa sulog: "kay nagbuhat ang kadaghanan, nganong dili ko?" Busa, talagsa ra ang mosulay pagpakigbisog batok sa daotan. Ang kristyano kinahanglang makaamgo kanunay ug andam pagsupak sa bisag unsang pwersa nga mopahilayo niya pagtubag sa iyang tawag. Kinahanglang dili siya maulipon ining kalibotana.

...*usba ang...*(b. 2). Ang pagbag-o wala magpasabot og pagbinuotan ra o pagminaayo: wala ni magpasabot og pagtinarong ra ug pagbiya sa mga bisyo kondili, sa tibuok ug radikal nga kabag-ohan sa tawo, lakip sa pagsalmot sa kalihokan nga magbag-o sa katilingban ug kalibotan. Busa, una sa tanan, importanti nga batonan ang bag-ong panabot ug sukdanan sa kahulogan sa atong pagpakabuhi. Ang bunyag naghatag natog posibilidad nga mahimong mga bag-ong binuhat; ug nga inabagan sa Diyos, mabag-o ang atong panghunahuna. Basaha sab ang Ef 4:3.

Kinahanglang...(b. 2). Wala ni magpasabot nga magtuman ta sa kasugoan sa Diyos ug sa Simbahan sama sa buta kondili, nga kanunay tang bukas sa pagkat-on, pagtuki, ug pagpamalandong sa kabubut-on sa Diyos sa kahimtang ug panghitabo sa atong palibot.

• ⁴ ...*pananglitan...* Basaha ang 1 Cor 12. Usa ra ta ka lawas ug walay makalikay sa iyang responsibilidad. Gipatin-aw ni Pablo ang tagsa tagsa ka gimbuhaton sa simbahan. Busa, ang mga parokya diin magdasok ang manimba sa

daghan, apan usa ra ka lawas diha ni Cristo nga nagsalig sa usag usa.⁶ Busa, ang matag usa nato moalagad sumala sa nagkalainlaing gasa. Propeta ka ba? Ihatag ang lamdag sa pagtoo.⁷ Ang dyakono magtuman sa katungdanan; Ang magtutudlo, magtudlo⁸ ang magdadasig, magdani.

Kinahanglan pod nga mohatag mo nga inablihan ang kamot; mangulo sa kalihokan nga mainiton; ug magmaya sa mga buhat sa kaluoy.

• ⁹ Himoang matinud-anon ang gugma. Dumti ang daotan. Hupti ang maayo.¹⁰ Higugmaa ang usag usa ug pagmabination.¹¹ Bahin sa inyong mga katungdanan, ayawg tinapolan. Pagmainiton diha sa Espiritu ug alagari

Dominggo, nga mga mananambong lang ug walay katilingbanong kinabuhi, maingon nato nga dili buhi kining mga simbahana.

Sa pamahayag ni Pablo bahin sa kristohanong katilingban, atong masayran, nga ang unang simbahan, wala maorganisa sama sa mga simbahan karon. Sa ilang panahon, ang mga pangulo inumol ug tinudlo sa panimalayng simbahan diin nagtubo sila ug nag-alagad. Sa mabasa nato sa Buhat 12:35, ang katilingban nagpilig konseho sa mga magulang o kaparian nga giuyonan sa Apostoles. Ang labing tinahod nila mao ang mga "Propeta". Ang konseho sa kaparian nagdumala sa Simbahan ug nagsaulog sa Eyuksariya.

Ang mga hiyas o gasa nga giuhatan sa tagsa tagsa gihatagag pagtagad alang sa pag-alagad sa tibuok simbahan. Basaha ang Ef 4:11 ug ang mga komentaryo sa 1 Tim 4:14.

Apan sa dagan sa kasaysayan, samtang nagkadaghan ang sakop sa simbahan, nag-anam sab og kalig-on ang mga gambalay alang sa mas hapsay nga pagpadagan ini. Sa samang higayon nasakripisyo ang mga gasa nga giuhatan sa tagsa tagsa, kay ang naa sa awtoridad mao na man ang nagpadagan sa tanan, samtang ang mga sakop igo lang sa pagsunod ug pagtuman. Hinuon, sa pagkakaran dunay paninguha nga mabalik ang diwa sa unang simbahan, pinaagi sa pag-umol og mga gagmayng katilingban sa simbahan. Gilaoman nga mahimo ning agianan alang sa pagbag-o dili lang sa simbahan kondili, sa mga gambalay sa sosyedad.

• ⁹ Gipakita sa mga tudling 9 ngadto sa 13 ang programa sa kristohanong kinabuhi. Dili ni sama sa Balaod nga nagsugo unsay angayng buhaton, apan ang mas gipaklaro ni Pablo mao ang kinaiya ug pakigrelasyon sa atong isigkaingon nga angayng batonan.

Ang daotan...(b. 17). Bug-at nga sugo ang pagpasaylo nga kanunayng gibungat ni Jesus. Ang mining kaalam nag-awhag nga ang daotan baslag daotan; ang dili maayong gawi baslag dili

ang Diyos. ¹² Paghupot og paglaom ug pagsaya. Pailob sa mga pagsulay ug pag-ampo kanunay. ¹³ Paambita ang ubang kristyano nga nagkinahanglan. Sa mga dumuduong, pangandam sa pagdawat nila.

¹⁴ Panalangini ang naggukod ninyo. Panalangin ug ayaw pagtinguhag daotan ni bisag kinsa. ¹⁵ Paglipay uban sa naglipay – hilak uban sa naghilak. ¹⁶ Pagpuyo mong malinawon uban sa usag usa. Ayawg damgo og mga dagkong butang pagpaubos ug, ayawg isipa ang inyong kaugalingon nga malalamon. ¹⁷ Ang daotan ayaw baslig daotan, apan pakit-a sila sa imong kamaayo. ¹⁸ Himoa ang kutob sa inyong mahimo aron magpuyo mo sa kalinaw uban sa tanan. ¹⁹ Mga minahal, ayawg panimalos; pasagdi ang Diyos nga mosilot kay matud pa sa Kasulatan: *Akoa ang panimalos, akoy mobalos,*

maayong gawi: ngipon sa ngipon... Mini pod nga kaalam ang pagpaningkamot nga mailhan pinaagi sa pagsagop sa pamatasan sa nagharing klase; sa pangandoy sa kinabuhi nga walay mga problemang materyal o sa ambisyon aron madato ug magamhanan.

• **13.1** Sa daghang higayon kining tekstoha gigamit sa ubang kagamhanan pagpatuyang pagdominar ug pagsabwag sa ilang mga bakak. Gigamit ni nga katarongan aron ang katawhan mosunod lang ug mosugot sa ipakanaog gikan sa taas. Mao nga daghan ang dili ganahang mobasa ining Pamahayag ni Pablo: Unsaon man sa kagamhanan *pag-alagad sa Diyos* samtang nagpahimulos sa awtoridad? Dili ba, giingon man sa ubang bahin sa Biblia nga ang yawa naghatag og gahom sa iyang magsisimba? (Lc 4:5-7; Reb 13:1-19; Jn 12:31 ug 14:30).

Angayng hinumdoman nga si Pablo ug ang iyang magbabasa nagpuyo sa Romanong kagamhanan nga gidawat sa kadaghanan sa walay pupangutana. Ug kay ang matag nasod naa may kagamhanan nga responsabl sa kinabuhi sa katawhan, giingon nga ang pagtahod sa pamunoan pagtahod sa Diyos. Sa pag-ingon: *ang mosukol sa awtoridad*, ang buot ipasabot ni Pablo mao ang mosupak tungod ug alang sa kaugalingong kaayohan o alang sa interes sa usa ka pundok, isipon nga dili maayong katagilung-sod, kay gibahinbahin nila ug gidaot ang tanan: 1 P 2:13; Tito 3:1.

Walay kasayoran si Pablo sa mga problema karon, sa mialsa ug nakigbisog batok sa madaugdaogong kagamhanan. Ang pamahayag ni Pablo dili alang sa nagmata sa kamatuoran, ug sa gitawag aron pagpanghimaraot sa kahiwian sa Kagamhanan. Gani misyon man ni sa binun-

nag-ingon ang Ginoo. ²⁰ Midugang pag-ingon: *Kon ang imong kaaway gigutom; pakan-a siya; kon giuhaw, paimna; sa pagbuhat sa ingon, magpatong ka og nagbagang mga oling sa ulo.* ²¹ Ayawg pabuntog sa daotan. Buntoga hinuon, sa kaayo ang daotan.

Pagtahod sa awtoridad

13 ¹ Ang tanan kinahanglang motahod sa mga awtoridad, kay walay awtoridad nga wala maggikan sa Diyos. ² Busa, ang mosukol sa awtoridad nagsupak sa gimbut-an sa Diyos; ug angayng silotan.

³ Sa pagkatinuod, kinsay nahadlok sa awtoridad? Dili ang nagbuhat og maayo kondili, ang nagbuhat og daotan. Buot ba mo nga dili mahadlok sa may awtoridad? Pagbinuotan ug modayeg siya ninyo. ⁴ Piniyalan siya sa Di-

yagan: ang pagpakabana, labi na ang pagsupak sa kagamhanan nga grabing naglapas sa kinabuhi ug sa tawhanong katungod. Hinuon kinahanglang andam siyang manubag sa sangpotanan sa gibuhay, bisan sa paghalad sa kinabuhi. Ingon ini ang gidangatan sa daghang martir nga gipasidunggan sa Simbahan, kay giisip sila sa Kagamhanan nga subersibo ug tigpa-siugdug kasamok.

...*Piniyalan...* (b. 4). Busa, importanti ang pagsusi ug pagtuki kon ang kagamhanan naghatag bag kaayohan sa kadaghanan; kon ang mga sistema ug pamalaod naghatag bag pabor sa mga dato ug gamhanan; kon naghatag bag kasayon sa pagpangurakot o kon nakapasamot ba sa kalisos sa mga kabos, kay dagay na lang nga wala ni mag-alagad sa Diyos. Atong hinumdoman ang Is 5:7-8; 10:1-3; Am 5:7-12.

Gawas pa, ang tinuod nga kristyanos kinahanglang mosupak kon dunay mga politikong magmugna og kaugalingong makinarya sa politika ug ekonomiya, aron mahimo silang hari ug gamhanan ug papaon ang mosupak sa ilang pagharhihari.

Si Jesus sa iyang bahin mibalibad pag-apil-apil sa pamolitika (Mc 12:13-17). Apan wala niya badlonga ang buot manggilabot ini. Gawason kaayo siya sa pagsaway sa kagamhanan ug sa pagbugto sa pinakasagradong mga balaod kon nagmadaugdaogon ni.

Sa nanglabayng siglo, ang Simbahan kanunayng nagpahimanglo nga walay kagamhanan nga makahikaw sa tawo sa mga katungod ug giawhag niya ang katawhan pagmatngon sa pagpillig pamunoan alang sa kaayohan sa tanan. Ang dokumento: *Ang Simbahan sa Kalibotan Karon* 73-76, nagtudlo sab ining mga butanga.

yos alang sa inyong kaayohan. Apan kon dili mo magtinarong, kahadloki siya, kay dili makawang ang iyang armas; nag-alagad siya sa Diyos nga naghukom ug nagsilot sa nagbuhat og daotan.

⁵ Gikinahanglan ang pagsunod, dili tungod sa kahadlok kondili, sa konsensya. ⁶ Sa samang paagi, bayad sa buhis ug ang tigkolekta opisyal sa Diyos. ⁷ Ibayad sa tagsa tagsa ang angay niya. Amot sa nautangan ninyog amot. Bayad og buhis sa angayng bayrag buhis. Tahod sa angayng tahoron. Pasidunggi ang angayng pasidunggan.

⁸ Ayawg pangutang ni bisag kinsa gawas sa gugma sa usag usa. Ang nag-higugma sa isigkatawo nakatuman sa Balaod. ⁹ Kay ang mga sugo: *Ayawg panapaw; ayaw pagpatay; ayawg kasina*; ug sa bisag unsa nga nalangkob ini: *Higugmaa ang imong silingan sama sa imong kaugalingon*. ¹⁰ Ang gugma dili makabuhat og daotan sa sili-ngan. Busa, ang gugma nagtuman sa Balaod.

Mga anak sa kahayag

• ¹¹ Nasayod mo unsa kining orasa. Kini ang oras sa pagmata, kay ang atong kaluwasan mas duol na kay sa nagsugod pa ta sa pagtoo. ¹² Ang kagbhion hapit na molabay ug mibanagbanag na pod. Busa, isalikway ta ang

• 11. ...*kining orosa*... Sa unang 30 ka tuig sa Simbahan gitoohan sa tanang kristyanos nga sa dili madugay mobalik si Jesus. Apan sa paglabay sa katuigan nga pagpinaabot ug walay nahitabo nagtoo sila nga si Jesus mahimamat sa kamatayan sa tagsa tagsa. Hinuon, sa dagan sa panahon nagkalawom ang pamalandong sa mga tawo. Dunay kaamgohan nga ang kasaysayan nagpadulong sa kataposan ug kinahanglan nga mag-andam ta sa pag-abot sa maong panahon sa pagpangilabot aron ang paghari ni Jesus masinati sa atong taliwala. Kining gahom sa Ebanghelyo nga atong gipuy-an ug gisangyaw makapadali paghingpit sa kasaysayan.

• 14.1 *Dawata ang...* Ang mga kristyano sa Roma lainlaig kultura. Daghan nila nagsunod gihapon sa ilang relihiyon kaniadto. Sa katuigan, daghan ang gitudloan nga daotan ang pagkaon ini o ana, nga dili maayo ang pag-trabaho ini o anang adlaw. Kining tanan nakatuhop pag-ayo

tanang kangitngit. Sangkapan ta ang kaugalingon sa mga hinagiban sa kahayag. ¹³ Kay nagpuyo man ta sa tumang kahayag sa adlaw, magtinarong ta uban sa kaligdong. Walay kombira nga ubanag huboghubog. Walay pamuta o mga bisyo; walay pag-awayaway o kasina. ¹⁴ Hinunua, isul-ob ang Ginoong Jesu Cristo. Ayawg padala sa kabubut-on sa unod ug ayawg sunod sa mga tinguha ini.

Ang huyang ug ang kusgan

14 • ¹ Dawata ang mga huyang sa pagtoo. Ayawg sawaya ang ilang katahap. ² Ang pipila naghunahuna nga makakaon sila sa bisag unsang pagkaon. Ang uban nga dili kaayo gawason, naghunahuna nga makakaon lang silag mga utanon. ³ Kon mokaon mo, ayawg yam-iri ang nag-abstinensya. Kon mag-abstinensya, ayawg sawaya ang nagkaon. Gidawat sila sa Diyos. ⁴ Kinsa ka man nga mohukom sa sulugoon sa lain? Mobarog man siya o matumba, ang hintungdan mao ang iyang agalon. Apan dili siya matumba, kay ang agalon makapabarog niya.

⁵ Alang sa pipila, dunay mga maayo ug daotang adlaw. Alang sa uban, ang tanang adlaw managsama. Kinahanglang magbuhat ta sumala sa kaugalingong opinyon. ⁶ Ang nagtamod sa nagkalainlaing mga adlaw naghimo

ug dili sayon nga tangtangan. Si Pablo nagpahinumdom nila sa gitudlo ni Cristo (Mc 7:19), nga walay ilimnon o pagkaon nga gidili.

Hinuon gibadlong ni Pablo ang nagkalalis mahitungod ining mga butanga. *Ayawg sawaya*... (b. 1). Ang nakahimo pagbag-o, kinahanglang magtahod sa konsensya sa uban. Kon gikinahanglan, magsakripisyo sila alang sa kaayohan sa uban. Kining kahimtanga masinati sab sa mga kristyano sa lainlaing dapit, kultura o politikanhong baroganan nga nagkahiusa pagpuyo. Higayon ni nga mapuy-an ang pagtinahoray sa usag usa.

...*ang buhaton*... (b. 23). Ang una ug labaw sa tanan nga masunod mao ang tanlag o konsensya. Busa, importanti ang hustong pagkaumol nga konsensya: makab-ot ni pinaagi sa pagbasa sa Biblia, sa pag-apil sa mga seminar sa parokya, sa pagpaminaw sa mga wali ug sa pagtulun-an sa Simbahan: ingon man ang abli nga pagpaminaw sa dagan sa panghitabo sa kasaysayan.

ana alang sa Ginoo; ug ang mikaon, mikaon alang sa Ginoo ug sa pagkaon nagpasalamat siya sa Ginoo. Ang dili mokaon, nagbuhat sa ingon alang sa Ginoo ug nagpasalamat niyang usab.

⁷ Sa tinuoray, walay usa nato nga nabuhi ni namatay alang sa kaugalingon. ⁸ Kon mamatay ta, mamatay ta alang sa Ginoo. Sa kinabuhi o kamatayon, iya ta sa Ginoo. ⁹ Si Cristo nasinati sa kamatayon ug kinabuhi aron maGinoo siya sa mga buhi ug patay.

¹⁰ Unya, kamo, nganong gisaway ninyo ang igsoon? Nganong gitamay ninyo sila? Kitang tanan moatubang sa hukmanan sa Diyos. ¹¹ Nasulat: *Nanumpa ko sa akong kaugalingon, pulong sa Diyos, ang tanang tuhod moluhod sa akong atubangan, ug ang tanang dila mopadayag sa kamatuoran atubangan sa Diyos.* ¹² Busa, ang matag usa mohatag og husay sa kaugalingon atubangan sa Diyos.

¹³ Tungod ini, hunongon na nato ang panaway sa usag usa. Maningkamot hinuon ta sa dili pagbutang og bisag unsa sa agianan sa igsoon nga makapandol o makapatumba niya. ¹⁴ Nasayod ko, sigurado ko sa Ginoong Jesus, nga walay hugaw sa iyang kaugalingon. Hugaw lang na alang sa nag-isip anang hugaw. ¹⁵ Apan, kon nakasilo ka sa imong igsoon tungod sa pagkaon, wala ka na maglakaw sa gugma. ¹⁶ Ayawg himoa ang inyong pangaon nga hinungdan sa pagkawala sa gipakamatyan ni Cristo. Ayawg ibutang ang imong kaugalingon sa sayop uban sa maayo.

¹⁷ Ang gingharian sa Diyos dili bahig kalan-on o ilimnon. Hustisya ni, kalinaw ug kalipay diha sa Espiritu Santo.

¹⁸ Kon nag-alagad mo ni Cristo ining paagiha, makapahimuot mo sa Diyos ug daygon sa mga tawo. ¹⁹ Busa, atong pangitaon ang makapalig-on sa kalinaw ug makahimo natong labi pang maayo.

²⁰ Ayawg gub-a ang gibuhat sa Diyos tungod sa pagkaon. Ang tanang

pagkaon limpyo, apan mahimo kining dili limpyo para ngadto sa mokaon supak sa iyang gitooan. ²¹ Mas maayo tingali nga dili mo mokaog karne, o moinom og alak, o bisag unsang makapahisukamod sa inyong igsoon.

²² Hupti ang inyong pagtoo atubangan sa Diyos. Bulahan mo kon dili mo mobuhat sa supak sa kaugalingong pagtoo. ²³ Hinunoa, ang mokaog usa ka butang nga may pagduda, nasayop, kay wala siya magbuhat sumala sa gitooan; ug ang buhaton nato nga supak sa konsensya, sala.

15 ¹ Kita nga mga lig-on ug gawas-non kinahanglang mopas-an sa kahuyang sa mga dili kusgan, inay tagbawon lang ang atong kaugalingon.

² Ang matag usa nato makalipay unta sa atong isigkatawo, tabangan sila sa maayong himong motubo sila. ³ Si Cristo mismo wala mangita sa kaugalingong katagbawan. Sumala sa Kasulatan: *Ang mga insulto sa nanginsulto ninyo nadakdak nako.* ⁴ Nasayod ta nga ang nasulat kaniadto nasulat alang sa atong kasayoran. Kay ang kamakanunayon ug kahupayan nga gihatag kanato sa Kasulatan mag-amping sa atong paglaom. ⁵ Hinaot nga tagaan mo sa Diyos, ang tinubdan sa tanang kamakanunayon ug kahupayan, sa pagpuyong malinawon diha ni Cristo Jesus. ⁶ Busa, sa usa ka tingog makadayeg mo sa Diyos, ang Amahan ni Cristo Jesus, atong Ginoo. ⁷ Sagopa ang usag usa ingon nga si Cristo misagop ninyo alang sa kahimayaan sa Diyos. ⁸ Tan-awa: Si Cristo mitanyag sa kaugalingon sa pag-alagad sa mga Judiong kalibotan tinuli aron pagtuman sa panaad sa Diyos sa ilang katigulangan. Dinhi makita ang kamatinudanon sa Diyos. ⁹ Hinunoa ang mga pagano nagpasalamat sa Diyos tungod sa iyang kaluoy. Matud pa sa Kasulatan: *Tungod ana, moawit ko ug modayeg sa imong ngalan uban sa mga pagano.* ¹⁰ Ug sa ilang dapit: *Pagmaya*

mo, mga paganong nasod, uban sa katawhan sa Diyos.¹¹ Ug Daya ninyo ang Ginoo, tanang katawhan. Pasulitiha ang tanan sa iyang kahamili.¹² Si Isaias nag-ingon: *Usa ka kaliwat ni Jese moabot. Maghari siya sa mga paganong nasod, ug laoman siya.*

¹³ Hinaot nga ang Diyos, ang tinubdan sa paglaom, motugob ninyo sa kalipay ug kalinaw diha sa pagtoo. Sa ingon ang inyong paglaom modako pag-ayo sa gahom sa Espiritu Santo.

Responsabl si Pablo

• ¹⁴ Para nako, mga igsoon, kombensido ko nga duna moy maayong kabubut-on, kahibawo ug katakos pagtambag sa usag usa.¹⁵ Bisan pa niini nakasulat ko nga maisogon sa pipila ka bahin niining sulata aron pagpahinumdong sa inyong nahibaw-an.¹⁶ Ako ning gihimo pinaagi sa gihatag kanakong grasya sa Diyos dihang gipadala ko sa paganong kanasoran. Naghalad ko sa kaugalingon alang sa pag-alagad sa Maayong Balita sa Diyos isip pari ni Cristo Jesus. Sa ingon, ikapresentar ko sa Diyos ang mga dili Judio isip makapahimuot nga halad nga gikonsagrahan sa Espiritu Santo.

¹⁷ Ang pag-alagad sa Diyos alang nako hinungdan sa garbo diha ni Cristo Jesus.¹⁸ Hinuon dili ko mangahas paghisgot ug ubang butang gawas sa gihi-

• **15.14** Makita dinhi nga si Pablo aghop. Isip apostol ni Cristo, duna siyay awtoridad pagpanudlo. Iyang nahilot ang mga problema nga giatubang sa Simbahan sa Roma. Bisag daghan siyag ikatudlo nila, maampingon siya nga dili makamugnag pagbahinbahin o pag-indigay. Gitahod niya ang mga pangulo nga nag-ugmad sa katilingban sa Roma.

...isip pari... (b. 16). Kining pulonga dili parehas ug kahulogan sa mga pari karon sa Simbahan. Gilikayan sa unang kristyanos ang paggamit sa pulong "pari" alang sa ilang mga alagad aron dili hisaypan nga pareho ra sa mga pari sa Templo o sa mga pagano, nga naghalad ug mga biktima isip sakripisyo alang sa Diyos. Hinuon, ining tudlinga, gitandi kanila ni Pablo ang kaugalingon. Apan dili siya sama nila nga maghimog mga ritwal ug paghalad sa altar kondili, sama ni Cristo, gihalad ang kaugalingon sa pagsangyaw ug pagdalaq kahiusahan sa tanang katawhan. Mao ni ang bag-o ug matuod nga

mo ni Cristo mismo pinaagi nako, ang akong mga pulong ug binuhatan,¹⁹ uban sa mga milagro ug timailhan pinaagi sa gahom sa Espiritu Santo, aron ang mga dili Judio makatuman sa pagtoo. Niining paagiha, napakaylap nako ang Maayong Balita sa tanang dapit, gikan sa Jerusalem hangtod sa Iliricum.

²⁰ Nagmatngon hinuon ko, ug nagmapasigarbohon sa dili pagwali sa mga dapit diin si Cristo nailhan na ug sa dili pagtukod ibabaw sa mga sukaranan nga gihan-ay sa uban.²¹ Tumanon unta ang gisulti sa Kasulatan: *Ang wala kasulitihi bahin niya makakita. Ang wala makadungog, makasabot.*

Hinabang alang sa Jerusalem

• ²² Kining buluhatona nakapugong sa akong pag-anha ninyo.²³ Apan karon wala nay dapit alang nako ining mga rehiyona. Ug dugay na kong nangandoy sa pag-anha ug pagpakigdait ninyo.²⁴ Busa, naglaom ko sa pagduaw ninyo inig adto nako sa Espania. Sa maong higayon inyo kong matabangan pag-adto sa maong nasod, human nga matagamtaman ko pag-ayo ang inyong pag-uban.

²⁵ Sa pagkakarong moadto ko sa Jerusalem aron pagtabang sa katilingban didto.²⁶ Hibaw-i nga ang mga simbahan sa Macedonia ug Acaia naka-

pagsimba (12:1) nga halad sa apostoles alang sa Diyos.

Sa atong panahon angayng matngonan kining hilig sa magtotoo paghatag ug dakong gibug-aton sa seremonyas ug liturhiya, samtang nalimtan ang lisod nga buluhaton paghiusa sa katawhang nagmata na ug nakaamgo sa dignidad sa ilang pagkatawo. Angayng timan-an nga ang naghalad sa ilang kaugalingon ining matanga sa pagsangyaw maoy magsaulog sa Eyukaristiya.

• ²². Ang iyang panaw sa Espania, nagpasabot nga molahos pa siya unahan sa Roma, ang sentro sa kaniadtong kalibotan. Makita dinhi ang kadasig ni Pablo pag-umol og bag-ong katilingban sa tanang dapit sa kalibotan, bisag dili kaayo lig-on ang iyang gibiyaaan. Angay ning himoon nga sumbanan sa mga kristohanong katilingban sa Simbahan: ang pagpadalag mga misyonaryo latas sa kasikbit nga parokya; ang

hukom pag-amot alang sa mga kabos uban sa matoohon sa Jerusalem.²⁷ Nakahukom sila ug sa tinuoray utangan sila. Kay ang dili Judio naka-ambit man sa Espirituhanong kaayohan sa mga Judio. Karon kinahanglang motabang sila sa mga butang nga materyal.²⁸ Busa, akong tiwason kining trabahoa ug akoy mointrigo sa nako-lectang salapi. Unya, anhaon tamo dayon ug moadto ko sa Espania.²⁹ Ug sigurado ko na inig-anha nako, magdala ko sa tanang panalangin sa Diyos.

³⁰ Nangamuyo ko ninyo, mga igsoon, pinaagi ni Cristo Jesus atong Ginoo, ug sa gugma sa Espiritu, nga makighiusa mo nako sa pakigbisog, ug iampo ko sa Diyos.³¹ Pag-ampo nga malikayan ko ang mga laang sa mga kaaway sa pagtoo sa Juda, ug nga ang katilingban sa Jerusalem mahinangop sa hinabang nga akong dad-on.³² Sa ingon, moanha ko ninyo nga malipayon. Sa pagbuot sa Diyos, malagsik ko uban ninyo.³³ Ang Diyos sa kalinaw maanaa ninyo. Amen.

Mga pangumosta

16¹ Saligan tamo sa atong igsoon nga si Phoebe, dyakonesa sa simbahan sa Cencrea.² Dawata siya sa ngalan sa Ginoo, ingon sa angayang buhaton uban sa mga igsoon sa pagtoo. Tabangi siya sa iyang gikinahanglan, kay nakatabang siya sa daghang tawo; usa ko ini.

³ Mga pangumusta kang Prisca ug Aquila, mga katabang ko diha ni Cristo Jesus.⁴ Aron pagluwas sa akong kinabuhi, ilang gitahan ang ilaha; mapasalamaton kaayo ko nila, ingon man ang tanang simbahan sa paganong kana-

soran.⁵ Mga pangumosta sab sa simbahan nga nagtigon sa ilang balay. Mga pangomusta pinangga kong Epeneto. Siyay unang mitoo ni Cristo sa probinsya sa Asia.⁶ Ipangomosta ko ni Maria nga mitrabaho pag-ayo alang ninyo.

⁷ Komustaha pod si Andronico ug Junia, akong mga paryenti ug kauban sa prisohan. Inila kaayo sila ug unang nag-alagad ni Cristo kay kanako.

⁸ Mga pangomusta kang Ampliato nga akong gihigugma pag-ayo diha sa Ginoo,⁹ ni Urbano, among isigkaalagad; ug sa akong minahal nga si Estaquis.¹⁰ Pangomusta kang Apeles nga miantos alang ni Cristo; ug ang banay ni Aristobulo.¹¹ Mga pangomusta sa akong paryenti nga si Herodion nga nag-alagad sab sa Ginoo.¹² Mga pangomusta alang ni Trifena ug Trifosa nga nagbudlay alang sa Ginoo.¹³ Mga pangomusta kang Rufo, ang pinili sa Ginoo, ug ang iyang inahan nga ikaduha nakong inahan. ¹⁴ Mga pangomusta kang Sincrito, Flegon, Hermas, Patrobas, Hermes ug ang mga igsoong nagpuyo uban nila.¹⁵ Mga pangomusta kang Filologo ug Julia, si Nereo ug ang igsoong babaye nga si Olimpaso, ug ang tanang balaan diha ni Cristo Jesus uban nila.¹⁶ Pangomustaha ang usag usa pinaagi sa balaang halok. Ang tanang simbahan ni Cristo nangomusta ninyo.

Pasidaan

• ¹⁷ Mga igsoon, nangamuyo ko nga magmatngon mo sa mga hinungdan sa pagbahinbahin ug sa kasamok. Nagtudlo silang mga pagtulon-an nga lahi sa gitudlo kaninyo. Likayi sila.¹⁸ Wala sila

pagpadalag mga tawo sa ubang dapit ug nasod diin wala pa maila si Cristo, bisag nag-atubang pa silang mga problema sa kakulang sa mga pari ug ubang alagad.

...*moadto ko...*(b. 25). Napakyas ang tinguha sa katilingban sa Jerusalem alang sa kumon nga pagpanag-iya sa ilang katigayonan (Buhat 2:44). Busa, nagpasiugda si Pablo pagpangolekta sa tanang katilingban sa mga Griyego, sa tinguha nga ang inigsoong pagtinabangay makapalig-on

sa relasyon tali sa Griyego nga kristyanos ug sa Judio.

Dili kalikayan ang mga panagbangi sa Simbahan tali sa mga grupo nga nagkalahig kultura ug klase. Kasagaran lisod ang pagsinabtanay. Ang buluhaton sa gugma ang mas mapasuosod bisag dili pa magkatakdo ang mga hunahuna.

• **16.17**...*nangamuyo ko...*(b. 17). Ang ma-

mag-alagad ni Cristo Jesus, atong Ginoo. Ang ilang gialagaran mao ang kaugalingong interes. Nanglingla sila sa mga yanog kasingkasing pinaagi sa lumo ug makalingaw nilang sinultihan.¹⁹ Nasayod ang tanan nga masinug-tanon kaayo mo. Tungod ana, nalipay ko. Apan buot kong mopasidaan ninyo pagbuhat sa maayo ug paglikay sa daotan.²⁰ Ang Diyos sa kalinaw sa dili madugay modugmok ni Satanas nga ibutang ubos sa inyong tiil.

Hinaot nga si Cristo Jesus, atong Ginoo, manalangin ninyo.²¹ Si Timoteo, nga uban nako, nangumosta ninyo. Ingon man si Lucio, Jason, ug si Sosipatro, akong mga paryenti.

²² Ako, si Tercio, ang nagsulat ini, nangumusta ninyo diha sa Ginoo.

²³ Mga pangomusta gikan ni Gaio,

nga naghatag nakog kapuy-an. Nagtigom ang simbahan sa ilang balay.²⁴ Mga pangomusta gikan ni Erasto, ang tresorero sa syudad, ug gikan sa atong igsoon nga si Quarto.

Himaya sa Diyos!

²⁵ Makapalig-on siya ninyo, sumala sa maayong balita nga akong gisangyaw sa akong pagwali ni Cristo Jesus.

Karon gibutyag ang misteryosong laraw nga natago sa daghang katuigan nga nangagi.

²⁶ Tungod sa pagbuot sa tunhayng Diyos, gipadayag ni sa basahon sa mga propeta ug ang tanang kanasoran motoo sa pagtoo nga gisangyaw-kanila.

²⁷ Himaya sa Diyos, ang bugtong maalamon, pinaagi ni Cristo Jesus hangtod sa kahangtoran. Amen.

tag sulat ni Pablo ubanan gyod og pahimangno batok sa pagkabahinbahin ug sa magsangyaw og "laing Ebanghelyo". Ang pagtulon-an sa Simbahan mao ang pagtulon-an sa apostoles, ang mga suod nga higala ni Jesus. Si Pablo nag-awhag sa

pagsunod sa gitudlo sa Simbahan labi na mahitungod sa pagtoo.

Gitapos ni sa pag-ampo sa pasalamat sa Diyos. Susama sa taastaas ug mas nahashasan nga mabasa sa sinugdhan sa sulat alang sa taga Efeso.